

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

(підпис) (прізвище, ініціали)
«__» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____
«__» _____ 20__ р.

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ. РОЗРОБКА МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДОМ-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Соловей Людмили Павлівни

Керівник кандидат філологічних наук,
доцент Іншаков А. Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	5
1.1. Аналіз проблеми формування індивідуального освітнього середовища в педагогічній практиці.....	5
1.2. Основи індивідуального розвитку особистості дітей передшкільного віку як чинники створення розвивального освітнього середовища.....	11
1.3. Індивідуалізація у формуванні освітнього середовища для індивідуального розвитку дитини передшкільного віку.....	19
Висновки до першого розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	29
2.1. Опис та основи розробки методичних рекомендацій з формування освітнього середовища, необхідних для індивідуального розвитку дитини старшого дошкільного віку.....	29
2.2. Методичні рекомендації для формування індивідуального освітнього середовища дитини передшкільного віку.....	52
Висновки до другого розділу.....	68
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. У мінливому контексті глобалізації та в сучасних реаліях розвитку індивідуально-орієнтованої освітньої парадигми і орієнтації вітчизняної освіти на європейський освітній простір більш значущими стають питання формування у дітей суб'єктних якостей особистості. Багато наукових дискусій точаться сьогодні навколо питання, в якому віці має починати формуватися індивідуальні якості дитини. Цей процес в більшій мірі залежить від правильно сформованого освітнього середовища, яке буде індивідуально підібране до кожної дитини окремо.

Об'єкт дослідження – індивідуальне освітнє середовище дитини передшкільного віку.

Предмет дослідження – процес формування індивідуального освітнього середовища дітей передшкільного віку.

Мета і завдання дослідження. Провести аналіз та вивчити проблематику формування індивідуального освітнього середовища у закладі дошкільної освіти для розвитку дітей передшкільного віку.

Згідно з метою були поставлені такі завдання:

- Розглянути проблему формування індивідуального освітнього середовища в педагогічній практиці;
- Визначити основи індивідуального розвитку особистості дітей передшкільного віку як чинники створення розвивального освітнього середовища;
- Дослідити поняття індивідуалізації у формуванні освітнього середовища для індивідуального розвитку дитини передшкільного віку;
- Проаналізувати опис та основи розробки методик з формування освітнього середовища, необхідних для індивідуального розвитку дитини старшого дошкільного віку;

У процесі дослідження для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів**: загально-теоретичні (аналіз, синтез, систематизацію, узагальнення, порівняння, класифікація матеріалів фахової літератури з окресленої проблематики); емпіричні; системні.

Практичне значення одержаних результатів: результати дослідження можуть бути використані студентами в процесі проходження педагогічної практики в закладах дошкільної освіти під час проведення виховних занять з формування індивідуального освітнього середовища у дітей передшкільного віку.

Апробація. З теми роботи опубліковані такі наукові праці: 1) Формування індивідуального освітнього середовища дітей передшкільного віку. Наукові здобутки студентів з дошкільної та спеціальної освіти : Збірник наукових і науково-методичних праць студентів до III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації» (11-12 травня 2023 р.) / упоряд. О. В. Ковшар, І. Є. Іншакова. Вип. 14. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. С. 176–178.

2) Індивідуалізація у формуванні освітнього середовища для індивідуального розвитку дитини передшкільного віку. III Міжнародна науково-практична конференція MODERN RESEARCH IN SCIENCE AND EDUCATION (9-11.11.2023), м. Чикаго, США. С. 576–584.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 75 с.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ТЕОРТИЧНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Аналіз проблеми формування індивідуального освітнього середовища в педагогічній практиці

В західній науці взаємозв'язок між навколишнім середовищем та поведінкою людини привернув увагу психологів в кінці 60-х років ХХ століття. Д. Стоколс досліджує зв'язок між поведінкою індивіда та елементами штучного і природного середовища, розглядаючи це явище на стику екологічної психології та психології взаємодії з навколишнім середовищем [29, с. 4].

Вдосконалення вітчизняної дошкільної системи освіти за останні 5-6 років сприяло значним змінам в українській системі дошкільної освіти. Реалізація парадигми гуманізму, в якій пріоритетним напрямком є саморозвиток дитини як особистості в різних сферах життєдіяльності, дозволила реалізувати поняття «освітнє середовище», яке раніше було малопомітним, оскільки фактично було замінено поняттям «освітній процес».

Для більшості вчених «середовище» – це багатовимірне явище – сукупність різних (психологічних, матеріально-технічних, педагогічних, організаційних, гігієнічних, дидактичних, методичних тощо) умов, комплексне використання людських та інших ресурсів для реалізації освітніх цілей.

Проблема створення розвивального середовища і організації виховної роботи полягає в тому, що більшістю педагогів ігноруються інші його аспекти: просторова організація меблів, використання дидактичних засобів в груповій кімнаті (наприклад, можливість самостійно обирати розвиваючий вид діяльності, який тільки б контролювався вихователем). Поняття «освітнього середовища» не повинно зводиться лише до предметів, оскільки не менш

важливим є надання вихованцям свободи вибору і самовираження в процесі опанування нових умінь та навичок [24, с. 87].

В останні роки вчені розробили теоретичні та методологічні основи створення освітнього середовища в дошкільних освітніх установах, орієнтовані на індивідуальний розвиток дітей. Однак практичний досвід роботи показує, що успішній реалізації такої діяльності заважає низка протиріч, пов'язаних з небажанням педагогів проводити виховну роботу в розвиваючому середовищі дошкільних освітніх установ.

Проблема створення освітнього середовища розглядалася вченими з різних галузей, які займалися проблематикою особистісного розвитку, набуття соціального досвіду, взаємодія з іншими людьми тощо. Соціальні та культурні зміни мають стимулювати формування певних процесів суспільної свідомості, нових типів культури, наукового мислення, трудових відносин. Соціально-політичні оновлення в суспільстві в основному впливають на процес формування культури мислення, що своєю чергою видозмінює освіту.

Освітнє середовище в закладах дошкільної освіти має відповідати вимогам сучасного світу, долати протиріччя між сформованими з роками стереотипами мислення та реаліями сьогодення.

Поняття «освітнє середовище» часто зустрічається в наукових публікаціях, присвячених проблематиці особистісного розвитку. Однак й досі немає чіткого визначення, і тому дослідники інтерпретують його в широкому сенсі – як середовище суб'єкта освіти в якому відбувається його навчальна діяльність. Також освітнє середовище розуміють як сукупність елементів історично сформованого соціокультурного середовища та організацію умов для індивідуального розвитку дитини [5, с. 126].

У сучасному розумінні освітнє середовище – критерій, який певною мірою характеризує розвиток дітей. Воно визначає своє призначення та функціональну мету в контексті культурної об'єктивності суспільства. У зв'язку

з цим актуальною стає тема створення духовно-матеріального освітнього середовища, в якому кожна дитина мала би можливість реалізувати свою власну систему освіти. Таке освітнє середовище має забезпечувати умови для роботи кожної дитини відповідно до її природних особливостей та здібностей. Важливо, щоб ідея створення освітнього середовища не була формалізована і надмірно структурована.

У психолого-педагогічних науках існує низка визначень освітнього середовища як важливого фактору розвитку особистості дитини. Деякі дослідники вважають, що освітнє середовище – це динамічна сфера життя дитини. Воно відображає соціальні зв'язки дошкільника з навколишнім світом, формує знання шляхом спостереження. Розкривається сутність досліджуваних об'єктів та реалізуються базові принципи пізнавальної діяльності дітей.

Забезпечення повноцінного існування дошкільника в освітньому середовищі і підтримки його активності, потребує спеціальних навичок педагога-вихователя – вдумливих і цілеспрямованих. Мета такої роботи полягає в набутті дитиною необхідних знань, умінь та навичок.

Вивчення соціально-культурної проблеми освітнього середовища, свідчать про те, що внутрішня організація психології дитини формується піз впливом низки факторів зовнішнього середовища.

Дослідник Г. Ковальов визначає область психологічного аналізу навколишнього середовища трьома основними і взаємопов'язаними параметрами:

1) фізичне середовище (архітектура навчальних закладів, ступінь відкритості-близькості проєктованих споруд, розмір та структура простору приміщень, широта просторового переміщення предметів);

2) людські фактори (соціальна та просторова щільність між суб'єктами освітнього процесу, рівень успішності дітей, ступінь завантаженості та її вплив на поведінку дитини, особисті відмінності, зміни в особистісній і

міжособистісній сфері в залежності від умов конкретного навчального закладу, розподіл статусу і ролей, індивідуальні національні особливості дітей та вихователів тощо);

3) освітні програми (структура діяльності, стиль навчання, специфіка соціального та психологічного контролю, форми спільного або змагального навчання тощо) [24, с. 28].

Автор підкреслює, що цілісний підхід до організації діяльності навчального закладу як специфічної екосоціальної системи (відкритість простору в побудові фізичного середовища закладу має супроводжуватися відповідними модифікаціями традиційних освітніх програм і стилів навчання) може сприяти позитивним психологічним, інтелектуальним та психосоціальним змінам в особистості дитини, її міжособових стосунках.

Освітнє середовище має забезпечувати кожній дитині можливість віднаходження простору, який стимулював би її всебічний розвиток. В. Панов вважає, що необхідною умовою практичного впровадження цього методу є розробка психологічних засад формування освітнього середовища, які розвивали б спеціальні, загальні та творчі здібності з урахуванням психологічних і вікових особливостей дітей [20, с. 241].

В спеціалізованій літературі освітньому середовищу приписують такі змістовні цінності:

- виявлення та розвиток навчальних здібностей дітей;
- розкриття їх творчого потенціалу;
- відбір вдалих методів навчання і загального розвитку (якщо дитина сама обирає освітнє середовище, то вона стає суб'єктом саморозвитку, а освітнє середовище стає об'єктом вибору використовуваних засобів);
- тематика проектування та моделювання роботи (спочатку теоретично розробляється освітнє середовище, а потім проводиться моделювання з

урахуванням цілей навчання, особливостей колективу дітей та матеріально-технічних умов навчального закладу);

– здійснення психологічної та педагогічної експертизи і моніторингу.

Серед вітчизняних психологічних теорій найбільш комплексним є підхід В. Слободчикова, який водночас включив освітнє середовище до механізму розвитку дитини, визначивши тим самим його функціональне призначення, і підкреслив його витоки в об'єктивності розвитку дитини.

На основі теорії розвивального навчання запропоновано концепцію «розвивального освітнього середовища» – гуманного простору, який сприяє самовираженню дитини. Таке середовище – це своєрідний посередник для особистого розвитку та взаємодії з однолітками та дорослими [10, с. 79].

Ключовими характеристиками розвиваючого середовища є такі:

- орієнтована на особистість модель взаємодії суб'єктів, метою якої є формування дитини як особистості, забезпечення її психологічного захисту;
- знання, уміння та навички розглядаються не як цілі, а як засоби освітнього розвитку особистості;
- засобами спілкування є розуміння, визнання та усвідомлення гідності дитини.

Науковці В. Лебедева та В. Панов виділили такі психологічні аспекти розвиваючого освітнього середовища:

- із соціальної точки зору система освіти має змінюватися та розвиватися;
- з точки зору дидактики розвиваюча освіта повинна мати гуманістичну та людиноцентричну спрямованість;
- з психологічної точки зору розвивальне навчання має забезпечувати формування здатності як дітей, так і педагогів ставати об'єктами власного розвитку, в системі «дитина-вихователь» [32, с. 84].

Встановлення сутності освітнього середовища та визначення його структури показує, що хоча автори й вживають термін «освітнє середовище»

досить широко, його зміст не є зрозумілим. Поняття «освітнє середовище» часто виступає синонімом «освітньої системи». Таким чином, це поняття звужується до рівня окремого компонента в структурі освітнього середовища.

Деякі дослідники припускають, що діти з різних освітніх середовищ (які проходили дошкільне навчання за різними освітніми програмами) мають певні відмінності у навичках мислення. Виходячи з цього, вчені дійшли висновку про те, що різні освітні середовища мають істотний вплив на загальне формування інтелекту дітей.

Поряд з поняттям «освітнє середовище» вживається й суміжне – «освітній простір». Ми схильні вважати, що ці визначення можуть рівноцінно замінювати одне одного.

Отже, «освітнє середовище» та «освітній простір» – середовище, в якому діти опановують нові звички, уміння та навички. Між поняттями можна провести тонку розмежувальну лінію – ступінь взаємодії суб'єкта і навколишнього середовища. Використання поняття «освітній простір» стосовно «освітнього середовища» відноситься до першого, більш широкого розуміння, яке включає «освітнє середовище» як його невід'ємну частину. Ця інтерпретація в основному розглядається щодо організації спільних освітніх просторів адміністративних одиниць країни, регіону, міста, округу тощо.

Визначаючи сутність поняття «освітній простір» є складовою частиною більш загальної конструкції – систему освіти. Своєю чергою особливості «освітнього простору» та «освітнього середовища» державної і приватної освітньої системи можуть відрізнятися (остання тяжіє до більшої персоналізації освітнього процесу).

Навчальні заклади та інші соціальні установи – це центри соціальної центрами інтеграції дітей. Таким чином, освітнє середовище є й середовищем для набуття і розвитку необхідних комунікативних навичок.

Останнім часом в профільній літературі набуває популярності поняття «міжнародний», «європейський», «державний освітній простір», «український освітній простір» тощо. Такі дефініції жваво обговорюються працівниками державних освітніх та інших установ. Робляться спроби визначити необхідний вектор змін вітчизняної системи освіти з огляду на європейський курс України.

Дослідниця С. Бондарева розглядає сферу загальної освіти як складну багаторівневу структуру, зміни в якій – це завжди результат кропіткої підготовчої роботи. Адаптація системи освіти до сучасних умов не передбачає революційних змін, які можуть призвести до непередбачуваних наслідків в місцевій освітній системі. Натомість пропонується поступове вдосконалення наявних освітніх підходів з вибіркоvim використанням досвіду закордонних колег.

Входження до європейського освітнього простору передбачає долучення до специфічної глобальної освітньої системи, яке поглинає менші освітні середовища з яких вона складається. Отже, важливим є не тільки долучення до європейського освітнього простору та його освітніх середовища, але й обґрунтованим є збереження ідентичності української освіти, її провідних історико-культурних наративів [27, с. 52].

1.2. Основи індивідуального розвитку особистості дітей передшкільного віку як чинники створення розвивального освітнього середовища

На кожному етапі розвитку людства поняття «особистості» було дуже важливим, що підтверджується порадою Сократа кожній людині «пізнати себе» і до сучасних досліджень, значною мірою спрямованих на персоналізацію освітньо-виховного процесу. В процесі індивідуалізації роботи з наступними поколіннями важливим є визначення сутності поняття «особистість» як такого.

Сприйняття людини як вищої цінності суспільства формує потенціал гуманізму філософсько-педагогічної думки в Україні епохи Просвітництва [4, с. 82].

Наприкінці XIX ст. у психології почалося інтенсивне вивчення поняття «особистість» з точки зору комплексного формування уявлень про людину. Процедура визначення природи особистості пов'язана з необхідністю врахування того, що сутність людини – неоднорідна і суто індивідуальна. Різні якості особистості будуть проявлятися в різних життєвих обставинах по-різному. Саме таке базове розуміння людини – це підвалини системних досліджень формування і розвитку психіки людини, її навчання, виховання та інтеграції в суспільство [28, с. 61].

Будь-які психічні явища пояснюються з урахуванням індивідуальних особливостей досліджуваної особи – її культурного рівня, інтелектуальних здібностей, наявних талантів тощо.

Соціальна природа людини, доповнена моральними нормами, формує специфічні духовні якості. Саме тому для розвитку суспільства має суттєве значення виховання суб'єкта культурної діяльності, в якому особистісне буття повинно бути відповідним до наслідуваної вищої моделі людської культури в світі.

Дослідниця О. Рейпольська пише: «вирішення проблеми особистості можливе при комплексному дослідженні її сутності через поєднання зусиль психології з усіма науками і водночас у поглибленні диференціації окремих дисциплін на шляху до створення комплексних систем розвитку людини» [29, с. 44].

Українські реалії сьогодні – це період реалізації культурно-ментальних зсувів населення, переосмислення минулого та формування певної перспективи на майбутнє. Такі процеси першою чергою зачіпають освітню сферу, оскільки саме вона відповідає за освітньо-культурний вектор народу. Діяльність освітніх інституцій переосмислює дійсність, інтерпретує події, явища та факти,

враховуючи актуальні наукові відкриття, соціальні потрясіння, а також загальні суспільні настрої.

Переосмислення української дійсності місцевою системою освіти – це головна рушійна сила реформ всередині країни. Загально визнаною є ключова роль освіти в розвитку не тільки особистості, але й суспільства загалом.

Основна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної людини як громадянина України, здатного вчитися і розвивати цінності громадянського суспільства протягом усього свого життя.

Сучасні науково-педагогічні стратегії сформували загальну методологічну позицію: розвиток особистості дитини має бути продуманим і цілеспрямованим. Досягнення подібних завдань вимагає визнання статусу розвитку особистості як загальнонаукової категорії, заснованої на вивченні процесів розвитку особистості. Створення сучасного освітнього середовища вимагає використання наявного психолого-педагогічний інструментарій при [15, с. 49].

Психологи розглядають сферу розвитку особистості дитини як «безперервний процес саморозвитку», що характеризується постійною появою і формуванням нових аспектів, яких не було на попередньому етапі. Загалом «розглядання особистості як наукової проблеми передбачає визначення її сутності з точки зору комплексності та системності, що є головним феноменом особистості» [29, с. 39].

За словами А. Петровського, соціальний статус розвитку особистості дітей може бути постійним або змінним. Це характеризується соціальним середовищем, в якому знаходиться дитина. Її входження в певне соціальне коло проходить три етапи:

- дотримання норм, форм взаємодії та дій у цьому середовище;
- індивідуалізація як задоволення максимальної потреби дитини в персоналізації;
- поглиблення всебічної інтеграції в соціальне середовища [16, с. 253].

Дослідник А. Асмолов називає соціальну активність дитини одною з основних умов розвитку особистості, оскільки вона нерозривно пов'язана із взаємодією з іншими членами суспільства в різних ситуаціях.

Індивідуальний розвиток передбачає активну участь в такій діяльності. Формується свідомий контроль власних дій, планування вчинків, розвивається мотиваційна сфера тощо.

Необхідно сказати, що певні види діяльності є особливо важливим для особистісного зростання і є провідними на певному етапі розвитку дитини. Дослідження показали, що в процесі ігрової діяльності виховної спрямованості, дитина починає бути орієнтованою на врівноваженість, досягнення цілей, проявляє саморегуляцію, чітко розрізняє способи досягнення цілей [6, с. 93].

Особистісне зростання – це комплексний процес, що відбувається у духовній, розумовій, фізичній та соціальній сферах. Індивідуальний розвиток кожної дитини проходить такі етапи:

- а) формування когнітивних областей (формування інтелекту і розвиток когнітивних механізмів);
- б) трансформація структури психіки та змісту діяльності (формування цілей, мотивів у відносинах з іншими, засвоєння засобів досягнення цілей);
- в) формування самооцінки, цінностей, самосвідомості, організації взаємодії з суспільством в процесі становлення особистості.

Особистісний розвиток дитини значною мірою залежить від рівня її соціалізації та вміння практично застосовувати набуті знання, уміння та навички. Така специфіка особистісного розвитку визначає зміст навчально-виховної діяльності дошкільних освітніх установ, і є об'єктом вивчення психологічною і педагогічною наукою.

Отже, навчання і виховання в освітній системі є не лише метою роботи з дітьми, але й основою розвитку особистості в контексті її майбутньої соціальної взаємодії з іншими людьми.

Своєю чергою це актуалізує необхідність створення особливого освітнього середовища, який би максимально задовольняв цілі, які планується досягти в процесі роботи.

Соціальні аспекти в розвитку дітей дошкільного віку вимірюються активністю спілкування дітей з дорослими та однолітками. Спілкування з дорослими відбувається на основі спостереження (наприклад, дитина спостерігає за манерою спілкування батьків). Спілкування з дорослими й однолітками – це спосіб розширення знань не тільки про навколишню дійсність, але й про себе. Дітей необхідно вчити не тільки відповідати на запитання, але й також формулювати їх: грамотно і доречно. Тобто мова йде про пізнавальне спілкування з людьми різних вікових категорій.

Рольові ігри – це дієвий спосіб напрацювання базових навичок спілкування та взаємодії з оточуючими з дітьми передшкільного віку. Доцільно обговорювати як вчинки дитини, так і давати оцінку діям інших людей, які беруть участь у грі. Таким чином, формуються й базові навички критичного мислення, без якого складно уявити цілісну особистість.

Як вже було сказано раніше, відносини між дошкільником і дорослою людиною мають пізнавальний і наслідувальний характер: дитина копіює важливі дії дорослого та його манеро поведінки під час ігрової діяльності. Поступово таке наслідування стає вибіркоким, тобто – більш усвідомлюваним.

Інколи виникають протиріччя в соціальній царині розвитку дошкільнят, які полягають в розриві між бажанням бути схожим на дорослого і нездатністю реалізувати це бажання. Єдиним видом діяльності, що дозволяє вирішити це питання є сюжетно-рольова гра. Рольова гра – це основний вид діяльності

дошкільнят, оскільки вона дає дитині можливість взаємодіяти з тими аспектами життя, яких неможливо досягти за допомогою реальної практики [26, с. 39].

Головний мотив гри – як найкраще виконати роль, діяти «по-дорослому». Цей мотив залежить від безпосереднього ставлення дитини до самої себе, і є основним. Згідно з цією точкою зору, передшкільний вік – це період глибокого засвоєння норм і правил поведінки людських стосунків. Ба більше, засвоюються морально-етичні норми народу, представником якого є дитина.

Структура внутрішнього душевного життя та внутрішнього самозахисту пов'язана з багатьма новими змінами в психічному стані та з усвідомленням дошкільника своєї інакшості, що своєю чергою зумовлює необхідність віднаходження свого місця в дитячому колективі.

Формування пам'яті в дошкільні роки – це ще один важливий етап розвитку дитини. Пам'ять у дошкільнят – це центральна психічна функція, яка регулює всі інші процеси. Особливого значення в цей період набуває поведінка дошкільника, насамперед – її відповідність існуючим суспільним нормам.

Вперше серйозно виникає питання: як себе вести. Починає формуватися попередній образ власної поведінки, тоді як головна задача – це віднаходження ідеальної моделі поведінки, яка б відповідала з одного боку очікуванням самого дошкільника, а з іншого – була прийнятною для оточуючих.

Поступово дитина оволодіває навиком контролю своєї поведінки, порівнюючи його з тим образом, який стане зразком в майбутньому. Усвідомлення власної поведінки і початок особистісного самосвідомості відносяться до числа основних психічних змін дошкільного віку. Наведемо конкретні приклади:

- у дитини з'являється перше уявлення про загальний світогляд;
- з'являються перші уявлення про морально-етичні норми поведінки;

Етичні індивідуальні аспекти формуються разом з естетичними («гарне не може бути поганим»):

- виникнення самостійної поведінки;
- виникнення індивідуальної свідомості;
- усвідомлення свого обмеженого місця в системі відносин з дорослими;
- розвиток самооцінки – сприйняття можливості власних дій [7, с. 159].

Треба зазначити, що самооцінка кожної дитини напряму залежить від схвалення дорослого. В процесі спілкування у дитини формується природня потреба в довірі до дорослого. Виникає здатність та необхідність відчувати його емоційний стан. Дорослі для дітей є не тільки джерелом інформації, але й також джерелом емоційної стабільності, запорукою адекватної самооцінки. Так, нормальна самооцінка нерозривно пов'язана з повноцінним спілкуванням з однолітками, успіхами в процесі навчання, а в майбутньому – постановці життєвих цілей.

Необхідно пам'ятати, що оцінюючи однолітків, дитина буде повторювати ту думку, яку вона почула про них від дорослих. Так само відбувається й у випадку самооцінки: «Я хороший, тому що моя мама так сказала».

Дослідження дитячо-батьківських відносин показують, що на формування особистості та самооцінки дитини впливає ставлення батьків і рівень демократичності відносини між батьками і дитиною. Діти батьків з лояльним ставленням сприяють інтелектуальному розвитку, оригінальності, емоційній впевненості в собі і хорошему самоконтролю. Діти авторитарних батьків, як правило, емоційно нестабільні, неслухняні та агресивні. Велике значення у формуванні самооцінки дошкільнят має педагогічна оцінка працівників дошкільного закладу. Логічно, що наступним фактором, який впливає на формування дитячої особистості, є вихователь.

Нове покоління педагогів у дошкільній освіті повинно бути готовим до створення освітнього середовища в дошкільних закладах, що відповідає цінностям гуманістичної філософії, психології та педагогіки.

Це вимагає не лише усвідомлення гуманістичних цінностей майбутніми працівниками освітньої сфери, їх особистісної зрілості, широкого культурного кругозору та високого рівня ерудиції, але й практичної здатності створювати відповідне освітнє середовище на основі партнерства з дітьми та їх батьками.

Заявлені гуманістичні цінності в освіті, концепції особистісно зорієнтованої педагогіки, методи психолого-педагогічної підтримки, гуманної педагогіки та педагогіки взаєморозуміння та партнерства мають стати фундаментом професійної підготовки майбутніх працівників дошкільної освіти.

Сучасна дошкільна освіта потребує вихователів, здатних до рефлексії, навички якої повинні формуватися ще під час навчання. Навчальну діяльність молодих спеціалістів необхідно організовувати, враховуючи вікові та індивідуальні особливості розвитку дітей. Також доцільно відпрацьовувати організаційну складову навчально-виховного процесу.

Працівники дошкільних освітніх установ повинні орієнтуватися в інформаційному просторі, використовуючи корисну для професійної діяльності інформацію. Необхідно сказати й про важливість оптимізації роботи з поточною документацією, яка не повинна шкодити головній задачі освітянина – безпосередній роботі з дітьми.

Доцільним є диференційований підхід до оформлення, а саме – її відповідність діяльності, якою займається педагог. Відповідно, корпоративна культура дошкільних закладів покликана створювати сприятливий мікроклімат в колективі, який сприяв би професійній реалізації працівників.

Актуалізується важливість комп'ютерної грамотності, оскільки вона суттєво пришвидшує роботу з документами, а також дозволяє готувати сучасні дидактичні матеріали. Вітчизняні та закордонні програми підвищення

кваліфікації сприяють постійному професійному досвіду працівників сфери освіти, і є складовою освітнього середовища педагогів.

Існує думка про необхідність реформування системи післядипломної педагогічної освіти – її змісту та форми. Доцільним є відновлення інституту наставництва, головною функцією якого була б підтримка і допомога в адаптації молодим спеціалістам досвідченими колегами.

1.3. Індивідуалізація у формуванні освітнього середовища для індивідуального розвитку дитини передшкільного віку

Механізми індивідуального розвитку дитини знаходять відображення у формуванні індивідуалізованого освітнього середовища. Головна характеристика такого простору – фокус на індивідуальних особливостях вихованців, «дитиноцентричність».

Необхідно сказати про самовідчуття дитини як особистості, яку цінують і поважають дорослі та однолітки. В дошкільному віці інтенсивно формується почуття гідності, що визначає особливості входження дитини в соціальний простір, а також відстоювання цінностей у цьому середовищі.

В умовах дошкільного закладу дитина одночасно відкриває та освоює суспільні цінності та смисли, наділяє їх власним внутрішнім змістом і вбачає їх у своєму власному «Я». Цінності та смисли стають основою для самосвідомості, «віднаходження світу всередині себе», стимулюють розвиток нового рівня ціннісного «Я».

Основні положення цієї концепції втілені в гіпотезі, яка стверджує, що розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку залежить від якісного формування її ціннісного самовизначення. Цей процес передбачає внутрішнє самосприйняття власної особистості, активізує нові рівні розкриття особистих цінностей та смислів і піднімає рівень сприйняття власного ціннісного «Я».

Успішний розвиток особистості дітей старшого дошкільного віку передбачає такі педагогічні умови:

- створення сприятливого педагогічного оточення для взаємодії, що включає в себе віру в унікальність і цінність кожної особистості, забезпечення її права на вільний розвиток і реалізацію власних здібностей;
- підвищення рівня обізнаності вихователів і батьків щодо питань розвитку і формування особистості, набуття практичних навичок співпраці з дітьми;
- використання диференційованого підходу при створенні розвивального освітнього середовища для дітей дошкільного віку.

Освітнє середовище визначається як область, в якій дитина взаємодіє з навколишнім світом. Термін «розвивальне середовище» був введений Дж. Равеном для опису простору, де люди мають можливість працювати згідно своїм інтересами і, в процесі досягнення своїх цілей, розвивати свою компетентність.

Розвиток в цьому контексті означає розширення можливостей, створення умов для розвитку та підсилення, дозвілля досягати зрілості, відповідної певному віковому етапу, культурне збагачення, використання всіх наявних можливостей для самовдосконалення [8, с. 172].

Відповідно, розвивальним вважається таке середовище, яке не обмежує природні прояви дитини, а сприяє її всебічній реалізації та розвитку. Розвивальне освітнє середовище передбачає застосування принципів, методів та організаційних форм, спрямованих на досягнення найбільш ефективного розвитку пізнавальних здібностей дітей. Враховуючи особливості психічного розвитку дитини, розвивальне середовище сприяє формуванню розумових здібностей, розвиває незалежність дітей, підтримує їх інтерес до навчання тощо.

За О. Рейпольською, «важливими характеристиками стимульного впливу є оцінка й аналіз розвивального освітнього середовища з позицій полярних характеристик середовища: демократичність — авторитарність відносин, активність — пасивність дітей, творчий — репродуктивний характер передачі знань, вузькість — багатство культурного змісту» [29, с. 57].

У процесі дослідження особливостей формування розвивального освітнього середовища, І. Якименко пояснює його вплив на розвиток особистості. Створення розвивального освітнього середовища передбачає спрямованість змісту, методів, форм, засобів, а також характеру взаємодії учасників навчально-виховного процесу на особистість дитини, що своєю чергою сприяє розвитку її інтелектуального, творчого та духовного потенціалу, а також формуванню емоційно-вольових якостей, розвитку мислення, підвищенню рівня загальної культури та розвитку здатності до самостійної активної діяльності.

Організація розвивального освітнього середовища включає в себе формування атмосфери доброзичливості, диференціацію навчальної активності відповідно до рівня підготовки дітей, створення умов для самостійної праці вихованців [23, с. 60].

Однією з ключових умов створення розвивального середовища є здатність педагога надавати пріоритет дитині, оскільки в освітньому процесі центральною фігурою є саме вона. Необхідно акцентувати зусилля саме на інтересах і потребах дитини.

При створенні розвивального середовища важливо акцентувати увагу на ключових аспектах, які впливають на особистісне зростання дошкільника: формування світогляду, самосвідомості, емоційної стабільності тощо.

Оцінка ефективності розвивального освітнього середовища має здійснюватися з урахуванням таких характеристик:

- ступінь демократизму чи авторитарності взаємовідносин;

- активність чи пасивність дітей, спрямованість на творчий або репродуктивний спосіб передачі знань;
- різноманітність чи обмеженість навчальних матеріалів;
- можливість освітнього середовища для сприяння гармонійному розвитку дітей;
- досягнення результатів у творчій та дослідницькій діяльності дітей;
- створення умов для самореалізації особистості у творчих зусиллях;
- здатність середовища задовольнити різноманітні потреби дитини та сприяння формуванню в неї системи соціальних та духовних цінностей.

Однією з ключових умов створення освітнього середовища для дошкільних закладів є спрямованість на особистісно орієнтовану модель взаємодії між педагогом і дітьми. Згідно цієї моделі, головною метою виховання є формування гармонійної і всебічно розвиненої особистості. Таким чином, завданням педагога є сприяння задоволення інтересів дитини, її природних нахилів та потреб. У своїй педагогічній діяльності дорослий керується принципом «не перед, не над, а разом з дитиною» [31, с. 107].

Основними теоретичними принципами, які лежать в основі створення освітнього середовища для розвитку особистості дитини, є розуміння його як складної системи, яка включає різні види освітніх середовищ, в залежності від їхнього змісту та спрямованості. Ця система має забезпечувати позитивний вплив зовнішніх педагогічних факторів, проте лише за умови активної участі дитини у різних видах діяльності.

Іншими словами, освітнє середовище, створене дорослими, повинно «розуміти» дитину, сприяти її індивідуальному розвитку, враховувати її природні здібності та інтереси.

Дитина повинна мати право вибору тих елементів освітнього середовища, які відповідають її потребам та намірам у конкретний момент часу.

Необхідною передумовою такої роботи є готовність вихователя бути рівноправним учасником освітньо-виховного процесу. Мова йде про відкритість перед нестандартними формами роботи, довіру дітям, розвиток власних ідей і педагогічних ініціатив.

Ефективність освітнього середовища залежить від усвідомленої педагогічної мети, ретельного вибору методів і форм для досягнення конкретних цілей щодо розвитку фізичного, пізнавального і соціально-морального росту дітей передшкільного віку.

Основна гіпотеза дослідження полягає в тому, що формування освітнього середовища повинно враховувати об'єктивні закономірності, які стосуються розвитку, навчання та виховання дітей передшкільного віку в освітньому середовищі, побудованому на гуманістичних принципах освіти та відповідних їй теоретичних та методологічних засадах. Це включає наукові підходи та принципи вибору відповідних форм і методів педагогічної діяльності в дошкільних освітніх закладах.

Створення ефективного освітнього середовища, яке відповідає структурно-функціональній моделі та сприяє розвитку особистості дитини дошкільного віку, можливе за таких умов:

- педагогічний колектив готовий працювати, спираючись на принципи індивідуалізації та диференціації;
- спрямованість роботи на дитину, що знаходить відображення в педагогічному супроводі в процесі роботи на засадах взаємодії партнерства учасників освітньо-виховного процесу;
- розробляються та застосовуються навчально-виховні матеріали, які враховують індивідуальні особливості дітей з метою

досягнення максимальної індивідуалізації та диференціації навчального процесу;

- створюється просторово-предметне середовище, яке б максимально сприяло індивідуалізації та диференціації впливу на особистість дитини дошкільного віку;
- здійснюється педагогічне партнерство між учасниками освітньої діяльності;
- проводиться систематичний моніторинг ефективності освітнього середовища з використанням відповідного діагностичного інструментарію.

Створення освітнього середовища відбувається в результаті взаємодії різних теорій, підходів і принципів, які належать як до загальнонаукових, так і конкретних наукових концепцій створення освітнього середовища як інструменту розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Один із ключових аспектів цього процесу – теорія діяльності, яка втілюється у своєму продукті, в нашому випадку – індивідуальному розвитку дитини. О. Рейпольська пояснює сутність теорії як «форми людської активності, що характеризують здатність педагогів бути причиною змін в освітньому середовищі, які опосередковано впливають на розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку. Діяльність розглядається з позицій основних учасників — педагогів та дітей, причому і ті, й інші мають вибір можливостей та відповідно — ухвалення рішень. Діяльність, яка охоплює цілепокладання та широку сферу смислотворчості і свободи, становить основу для розвитку дитини дошкільного віку як творчої особистості [29, с.60].

Взаємодіючи з предметами реального світу, дошкільники засвоюють «опредметнену» психологічну реальність, а також морально-етичні норми поведінки в суспільстві. Отже, діяльність дитини у навчальному середовищі і є механізмом індивідуального розвитку [11, с. 29].

Діяльність розглядається через призму основних учасників – педагогів і дітей. Обом пропонується можливість вибору навчально-виховних матеріалів і форм роботи, що сприяє творчим проявам, демократичності, спонтанності, а й відтак – максимальній наближеності до умов реального життя. До головних теоретичних принципів створення освітнього середовища належать такі:

- освітнє середовище повинно бути сформоване таким чином, щоб стимулювати максимальну активність дитини в фізичному, пізнавальному та міжособистісному спілкуванні;
- активна роль дитини у створеному освітньому середовищі має сприяти її здатності самостійно визначати себе та реалізовувати свій потенціал;
- готовність педагогів до створення освітнього середовища з акцентом на супровідній функції має забезпечувати успішність освітньої діяльності в дошкільних освітніх закладах;

Методології створення освітнього середовища актуалізує необхідність визначення головних аспекти цього процесу:

- цілеспрямованість;
- комплексність;
- якість освітнього досягнення; різноманітність форм, методів впливу та розвивальних завдань тощо;
- індивідуальний підхід до педагогічного супроводу;
- акцент на комунікативній взаємодії між учасниками;
- доступність освітнього середовища.

Після проведення теоретичного аналізу, що передуює створенню освітнього середовища для розвитку особистості дитини дошкільного віку, було обрано діяльнісний підхід як основний принцип його функціонування.

Основні види діяльності, які впливають на оптимальний розвиток дитини дошкільного віку такі:

- ігрова;
- мовленнєва;
- пізнавальна;
- соціально-комунікативна;
- художньо-продуктивна;
- господарсько-побутова.

Таким чином, при визначенні факторів, що сприяють оптимальному розвитку особистості дошкільника, важливо оцінювати вплив природних та соціальних чинників, а також діяльності педагогічного колективу, яка може бути як прогресивною, так і регресивною.

Висновки до першого розділу

Процес розвитку та виховання дітей передшкільного віку має особливе значення для формування їх особистості та майбутньої успішної соціалізації. Аналіз теоретичних і практичних аспектів цієї теми є важливим кроком для розуміння та розробки ефективних педагогічних стратегій та методик для роботи з дітьми передшкільного віку.

У процесі вивчення теоретичних та практичних аспектів формування індивідуального освітнього середовища для дітей передшкільного віку було виявлено безперечне значення створення сприятливих умов для розвитку маленьких особистостей. Освіта у цьому віці має враховувати індивідуальні особливості дітей, їх потреби та здібності.

Перш за все, аналіз показав, що наукові дослідження та теоретичні концепції, пов'язані з формуванням індивідуального освітнього середовища, зосереджені на ідеї індивідуалізації навчання. Важливо враховувати, що кожна дитина має свої унікальні риси та темпи розвитку, і це повинно бути враховано у навчальному процесі.

Практичні засади формування індивідуального освітнього середовища передбачають розвиток індивідуальних програм навчання та виховання для кожної дитини. Важливо забезпечити доступ до різноманітних навчальних ресурсів, які враховують інтереси та потреби дітей.

Для забезпечення успішного формування індивідуального освітнього середовища, важливо також враховувати взаємодію з батьками та родинами дітей. Співпраця з батьками може сприяти кращому розумінню потреб та очікувань кожної дитини, а також підтримці їхнього особистісного розвитку.

На практиці, індивідуальне освітнє середовище передбачає створення різноманітних методів та підходів до навчання, використання ігрових методів та

інтерактивних засобів для стимулювання розвитку дітей. Важливо також забезпечити фізичний та психологічний комфорт у навчальному середовищі.

В заключенні, аналіз показав, що формування індивідуального освітнього середовища для дітей передшкільного віку є надзвичайно важливим завданням, яке вимагає ретельного планування і впровадження. Цей процес вимагає співпраці всіх зацікавлених сторін, включаючи педагогів, батьків і громадські організації, з метою забезпечення якісної та індивідуально орієнтованої освіти для дітей передшкільного віку.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Опис та основи розробки методик з формування освітнього середовища, необхідних для індивідуального розвитку дитини старшого дошкільного віку

Освітній процес повинен включати різні види діяльності, які відповідають віку дітей (особливо ті, що сприяють важливим віковим новоутворенням та розвитку особистості у всіх сферах життя).

Вихователям необхідно володіти різноманітними організаційними формами і прийомами впливу на дітей. Дитяча діяльність має включати як організовані, так і самостійно обрані форми роботи. В обох випадках навчально-виховний процес повинен бути збалансованим і педагогічно обґрунтованим.

Організований тип діяльності охоплює форми освітньої роботи, в яких педагог взаємодіє безпосередньо з вихованцями та сприяє їх участі у різних видах специфічної дитячої діяльності. Зокрема мова йде про:

- організовану ігрову діяльність – через проведення навчальних ігор, рухливих ігор, конструкторсько-будівельних ігор, рольових ігор тощо;
- організовану навчально-пізнавальну діяльність – шляхом занять, гурткової індивідуальної роботи, спостережень та екскурсій в природу та суспільство, пізнавальних бесід, навчальних ігор, елементарних дослідів і дитячого експериментування в повсякденному житті;
- організовану трудову діяльність – через індивідуальні і групові трудові завдання, чергування, колективну працю тощо;

- організовану художню діяльність – за допомогою занять у галузі образотворчого мистецтва, музики, літератури, а також шляхом організації свят та інших масових заходів; гуртки з художньо-естетичного напрямку, індивідуальну роботу тощо;
- організовану комунікативно-мовленнєва діяльність – через спеціальні мовленнєві заняття, бесіди специфічні та загальні теми, розв'язання конкретних комунікативних завдань, індивідуальну роботу в повсякденному житті та активне залучення дітей до спілкування на всіх етапах організації їхнього життя;
- організовану рухова діяльність – через участь у фізичному вихованні: плаванні, музичних заняттях, спортивних секціях і хореографічних гуртках, а також через різні види дитячої праці, рухові ігри в повсякденному житті, фізкультурні свята, розваги, походи, ранкову гімнастику після денного сну, фізкультурні хвилинки тощо.

Необхідною складовою повноцінного життя дошкільника є також організовані дорослими побутові процеси, такі як одягання-роздягання, умивання, прийом їжі, вкладання на сон і піднімання після сну та інші. Як і в інших організованих формах життєдіяльності, з розвитком дитини та набуттям нею досвіду, побутові моменти відбуваються з більшою самостійністю, ініціативністю та відповідальністю з її боку. Педагог при цьому залишається активним учасником такої роботи, спрямовуючи та керуючи діями дитини [2, с. 182].

Будь-яка організована діяльність має свою специфіку, оскільки педагог заздалегідь визначає мету, час, місце, умови, хід проведення конкретної форми роботи. Вона передбачає також необхідний матеріал і обладнання, встановлює

зв'язок з іншими формами організації життєдіяльності, а також планує можливі дії дітей, шляхи впливу на них та очікувані результати.

Сучасний підхід до організованої діяльності дітей ґрунтується на ідеях партнерства та співпраці педагога з колективом, підгрупою та окремою дитиною. Враховуються їхні вікові та індивідуальні можливості і потреби у розвитку.

Організована діяльність дітей спрямована на формування фонду «можу» (знань, умінь, навичок) і одночасно сприяє розвитку фонду «хочу» у кожної дитини. Цей фонд включає в себе потреби, інтереси, ставлення та запити дітей. Організована діяльність є основою для розвитку самостійної та вільної діяльності дітей на змістовному та організаційному рівнях. Вона сприяє формуванню таких важливих якостей особистості, як організованість, відповідальність, працьовитість, самоконтроль, спостережливість і креативність.

Особливо важливою є роль організованої діяльності у підготовці дошкільнят до шкільного етапу навчання (зокрема допомагає дітям адаптуватися до нових вимог та форм роботи). Досвід, набутий під час організованої діяльності в дошкільному віці, робить дітей більш готовими до викликів шкільного життя, навчання та розвитку нових навичок, таких як самокерування та вміння надавати пріоритет виконанню необхідних завдань, а не власним бажанням або настрою.

Освітні форми роботи в дошкільному закладі не мають бути надмірно прив'язані до часових рамок: їх можна переміщувати у розпорядку дня, переносити на інший день або виділяти більше часу на їх виконання в залежності від різних обставин (погодних умов, актуальних інтересів дітей, кількості вихованців в групі, позапланових ситуацій тощо). Важливо також

унікати надмірної формалізації роботи, приділяти творчим, «відкритим» завданням таку ж увагу, як і навчальним.

Освіта дітей старшого дошкільного віку є підготовчим етапом до загальної середньої освіти, тому важливим є здійснення організованої та максимально продуктивної співпраці з дорослими.

Такий підхід передбачає створення розвивального середовища, яке включає в себе різні види дитячої активності: ігрову, навчально-пізнавальну, трудову, комунікативно-мовленнєву, творчу і фізичну активність. У віці 5 років особлива увага приділяється організованій ігровій, навчально-пізнавальній та трудовій діяльності.

Це відбувається на тлі систематичного спілкування дітей з дорослими і між собою, що є важливою умовою для успішного розвитку у всіх аспектах соціальної взаємодії. Важлива роль відводиться художній творчості як засобу вираження і розвитку креативності, а також активній руховій діяльності, яка сприяє запобіганню гіподинамії та сприяє загальному фізичному розвитку та зміцненню здоров'я [25, с. 83].

Організована ігрова діяльність дітей в дошкільних закладах – це головний метод роботи протягом усього дошкільного віку. В процесі ігрової діяльності відбуваються найважливіші зміни у психіці дітей: виробляються ключові навички та процеси, розвивають основні характеристики характеру, формують особистість та створюють образ «Я».

У дошкільному закладі ігрова діяльність дітей може мати різні форми, але найбільш вдалим є гри з правилами, дидактичні та рухливі ігри.

Дидактичні і рухливі ігри мають конкретні цілі, і це дозволяє їх використовувати в різних формах навчально-пізнавальної, рухової, мовленнєвої і навіть художньо-естетичної діяльності. Наприклад, ці види ігор широко

застосовуються під час занять та індивідуальної роботи для розвитку фізичних, когнітивних, мовних та творчих навичок. Вони також допомагають організувати фізкультурні, музичні, літературні свята та розваги, походи та екскурсії, а також сприяють спостереженням.

Ігрова діяльність є основою для виникнення інших видів діяльності, таких як навчання, праця, творчість, які пізніше розрізняються від гри та набувають самостійного значення.

Організована ігрова діяльність в дошкільних навчальних закладах передусе самостійним іграм. Вона може бути ініційована та керована вихователем, але також може виникати з ініціативи дітей, а вихователь лише допомагає в організації гри (визначає правила гри, вирішує конфліктні ситуації, за необхідності корегує ігровий процес).

Таким чином, педагог – це провідник в царині нових форм діяльності, який покликаний сприяти створенню партнерських відносин між усіма учасниками гри. Такий підхід дозволяє дітям поступово набувати ігрового досвіду та арсеналу інструментів для автономної гри, яка відповідає дитячим інтересам і творчим задумам.

Організація ігрової діяльності в дошкільному закладі вимагає від вихователя ретельної підготовки та урахування низки аспектів. Вихователь повинен створити і обладнати ігровий простір, враховуючи вікові особливості та інтереси дітей.

Він обирає методи привертання уваги та організації гри, пояснює правила та хід ігри, розподіляє ролі та гральні предмети, спрямовує та коригує ігрові дії дітей та їхні взаємини під час гри, а також аналізує ігрові результати, оцінює індивідуальні досягнення та позитивні чи негативні аспекти у поведінці дітей.

Ігрова діяльність допомагає розвинути уявлення про світ природи, культури, а також зрозуміти власну неповторність та особливість характеру. В процесі гри діти активно виявляють набуті раніше комунікативні навички та розвивають уявлення про місце проживання (село, район, місто). Тому план навчально виховної роботи обов'язково повинен включати заняття на свіжому повітрі: спостереження за природою, екскурсії, пікніки, тощо.

Ігри можуть бути включені в розклад прогулянок, ранкових прийомів і вечірніх годин, незалежно від того, чи відбуваються вони в групових приміщеннях, чи на свіжому повітрі. Важливо гармонізувати організовані дидактичні і рухливі ігри з певним етапом навчання дітей. Рухливі ігри, наприклад, можуть використовуватися для закріплення та автоматизації рухових навичок, тоді як дидактичні ігри найбільш ефективні на етапах поглибленого вивчення матеріалу, закріплення, узагальнення та систематизації знань.

У плануванні роботи вихователя слід періодично передбачати повторне проведення різних видів ігор, а також внесення варіативних змін та ускладнень до них, таких як правила, ігрові дії, рухи, очікувані результати, використання посібників та обладнання, кількість учасників і інші аспекти.

Творчі ігри (сюжетно-рольові, театралізовані, конструкторсько-будівельні тощо) є проявом вільної та самостійної діяльності дітей. Вони здійснюються з ініціативи дітей і розвивають їхню самостійність та креативність. Творча гра проходить етапи розвитку, починаючи від простих маніпуляцій з предметами і закінчуючи творчими іграми, де діти створюють сюжет, грають ролі, взаємодіють та оцінюють результати.

Роль вихователя полягає в сприянні цьому процесу, забезпечуючи необхідний педагогічний вплив і підтримуючи творчу гру дітей. Без активної

участі дорослого в творчій грі, перехід від одного етапу розвитку до іншого може бути ускладнений або навіть не відбуватися.

Розвиток змісту творчої гри стає особливим викликом у вихованні дітей. Якщо педагог не бере на себе організацію творчої гри та лишає її вихованцям, то результат такої гри може залишатися на низькому рівні. Навіть у старшому дошкільному віці, в сюжетно-рольових іграх, діти можуть обмежуватися виконанням простих дій з іграшками і не розуміти важливості відтворення стосунків між людьми, правил суспільної поведінки і взаєминами між дорослими та дітьми. Ці прості ігрові активності не сприяють досягненню бажаних розвивальних, виховних і навчальних результатів творчої гри [19, с. 71].

Неправильне і неконтрольоване наповнення ігрового середовища предметами та іграшками може також призвести до неповноцінного розвитку творчої гри. Важливо враховувати, що для молодших дошкільників іграшки відіграють ключову роль у сприянні творчої грі, тому важливо мати широкий вибір різних іграшок.

В старшому дошкільному віку зміст гри визначається творчими задумами, відповідним є й вибір необхідних іграшок. Велика кількість однопланових іграшок може призвести до втрати ігрового інтересу, обмежувати дитячу уяву та винахідливість при створенні ігрових сценаріїв.

Рівень самостійності дітей у творчих іграх визначається різними факторами: віковими можливостями, рівнем знань про навколишній світ, особистим досвідом комунікації, рисами характеру, темпами загального розвитку та іншими чинниками.

Процес формування цієї самостійності є поступовим, і тому самостійна творча гра – це питання часу, і вона вимагає відповідної підготовки. Діти

повинні навчитися обирати тему для гри, створювати предметно-ігрове середовище, розробляти сюжет чи план гри, розподіляти ролі та обов'язки, втілювати ігрові образи, вирішувати конфлікти спірні ситуації тощо.

Календарні плани повинні враховувати форми і методи підготовки дітей до творчих ігор, визначати зміст і очікуваний результат такої діяльності.

Отже, організована ігрова діяльність повинна сприяти активній позиції кожної дитини, стимулювати розвиток її творчих здібностей та формувати стійкий інтерес до пізнання навколишнього світу та самої себе в ньому через різноманітні види діяльності, насамперед – гру.

Важливим є й розвиток естетичного смаку дітей, який доцільно формувати шляхом демонстрації творів образотворчого мистецтва, перегляду фільмів та мультфільмів, читання художньої літератури, прослуховування аудіозаписів тощо.

Організована навчально-пізнавальна діяльність в дошкільних закладах є також надзвичайно важливою складовою освітнього процесу для дітей різних вікових груп. Ця діяльність планується та проводиться відповідно до програмних завдань, враховуючи розвивальне навколишнє середовище, потреби, інтереси, запити, здібності дітей, а також їхні особисті інтереси.

Сутність організованого навчання полягає в систематичному і послідовному формуванні необхідних знань, умінь і навичок дошкільників з урахуванням подальшого навчання у молодшій школі і необхідності загальної соціалізації. Воно охоплює природу, предмети, соціальні взаємини, емоції та почуття, а також усвідомлення власної особистості. Участь у цій діяльності дозволяє дітям насолоджуватися процесом відкриття та вивчення нового, розвивати навички пізнання та дій. Цей досвід стає важливим при подальшому переході до шкільної освіти.

Організоване навчання дошкільників також сприяє розвитку їхньої психічної активності та поведінки. Діти вчаться концентрувати увагу на предметі вивчення, свідомо виконувати завдання, поставлені педагогом, контролювати та оцінювати свої дії. Це допомагає дітям навчитися ефективно працювати з інформацією.

Організоване навчання також має великий виховний потенціал, який реалізовується через вибір відповідного навчального матеріалу, форм організації роботи. Важливою є й продуктивна взаємодія вихователя з дітьми. В результаті такої діяльності формуються цінності та моральні орієнтири дітей в контексті навколишнього світу, мистецтва, людських відносин, емоцій тощо [12, с. 158].

Навчально-пізнавальна діяльність дошкільників не може бути простим аналогом шкільного поурочного навчання. Вона відрізняється від шкільної освіти своїми методами, формами, прийомами, інструментами, стилем та рівнем взаємодії між вчителем і дитиною, і не обмежується лише обсягом навчального матеріалу і вимогами до дітей.

Сукупність педагогічних впливів має бути спрямована на формування мотивації до пізнання та навчання, яка своєю чергою стимулюватиме пізнавальну активність дошкільника, розвиватиме його пізнавальні інтереси, а також сприятиме розвитку його здібностей і потреби в самостійному пошуку нових знань, закономірностей, зв'язків та вдалим використанням отриманих результатів такої роботи.

Організована діяльність в ДЗО представляє собою цілеспрямований процес, в якому співіснують педагогічні впливи та активна участь дітей у процесі вивчення світу. Оскільки організоване навчання дошкільників відбувається через спільну діяльність педагога та дітей, цей процес потребує

керівництва зі сторони дорослого. Саме вихователь визначає цілі та очікувані результати, стимулює бажання до пізнання, вибирає зміст і обсяг навчання, створює навчальне середовище, сприяє позитивному емоційному фону, регулює процес вивчення та спрямовує його на досягнення позитивних результатів, а також оцінює індивідуальні досягнення кожної дитини.

Навчально-пізнавальна діяльність в дошкільному закладі послуговується такими формами організації роботи:

- різноманітні види занять, які охоплюють різні аспекти навчання;
- організація роботи у гуртках, секціях, студіях;
- індивідуальна навчально-пізнавальна робота, яка впроваджується в повсякденне життя;
- проведення освітніх ігор як частини повсякденного життя;
- походи та спостереження за природою;
- проведення простих завдань, що сприяють пошуку знань у повсякденному житті [34, с. 92].

Для привернення уваги дітей до цих форм організованої навчальної діяльності в дошкільному закладі необхідно враховувати ряд факторів у розпорядку денного життя дітей: вік, оптимальний час працездатності, навчальне навантаження протягом дня тощо.

В рамках особистісно орієнтованого підходу до освіти дошкільників, важливо відмовитися від жорсткої регламентації та надмірної формалізації навчально-пізнавальної діяльності. Однак це не означає відмову від організованих занять як таких. Вони мають бути застосовані раціонально та гнучко, без обмежень у часі та просторі.

Згідно з вимогами Базового компонента дошкільної освіти, організоване навчання у формі занять проводиться з 3-го року життя. Індивідуальні й групові ігри-заняття проводяться вже на 1-му та 2-му роках життя [1, с. 8].

В процесі дорослішання кількість і тривалість занять збільшується:

- діти 3-го року життя проводять 1-2 заняття на день, кожне триває 10-15 хвилин;
- для дітей 4-го і 5-го року життя рекомендується 1-2 заняття на день, кожне триває 15-20 і 20-25 хвилин відповідно;
- у старшому дошкільному віці діти можуть мати 2-3 заняття на день, тривалістю від 1 до 1,5 годин. Ця тривалість може збільшуватися на 25-30 хвилин для дітей 6-го року життя і 30-35 хвилин для дітей 7-го року життя.

Час, який виділяється на проведення занять, може змінюватися в залежності від інтересів дітей, фізичної і психологічної готовності до активності, а також складності завдань та інших факторів. Забезпечення продуктивної роботи вимагає стабільності та послідовності навчання.

Найбільш вдалим часом для проведення організованих занять, враховуючи особливості фізіології дітей, рівень їхньої активності, тривалість уваги та розвиток пам'яті і мислення, є ранковий період з 9:00 до 11:00 годин. За певних обставин заняття можуть бути перенесені на другу половину дня або сплановані на цей період заздалегідь [9, с. 46].

Відповідність розпорядку дня вимагає розробки чіткого графіку проведення занять для різних вікових груп дітей. Цей графік повинен включати тижневий перелік занять з різних напрямків дошкільної освіти.

Навідміну від шкільного розкладу, графік проведення занять в дошкільному навчальному заході повинен бути гнучким та мобільним – його

можна підлаштовувати під конкретні обставини життя. Орієнтовний розподіл занять на тиждень є лише загальною схемою і може зазнавати змін з часом. Педагоги мають можливість вносити корективи та застосовувати нові підходи до організації навчального процесу.

Створення тижневого плану навчально-виховної роботи спирається на певні принципи дошкільної педагогіки. Наприклад, не рекомендується планувати складні завдання на початок або кінець тижня, коли діти можуть бути менш концентрованими та втомленими. Під час планування занять на день слід раціонально чергувати фізичні та інтелектуальні види діяльності.

З метою практичної демонстрації підходів, які розглядаються в дослідженні, я розробила підсумкове заняття з логіко-математичного розвитку для дітей старшої групи «Дванадцять місяців». Вихователь створює предметне середовище, в якому діти перетворюються в казкових героїв і виконують індивідуальні завдання.

В занятті враховується різний розвиток дітей:

«В» – високий рівень розвитку;

«Д» – достатній рівень розвитку;

«С» – середній рівень розвитку;

«Н» – низький рівень розвитку.

Для виконання завдань з індивідуалізації вихователь заздалегідь готує «смайлики» різного кольору. В занятті приймають участь 12 дітей – 12 місяців.

Вихователь інструктує кожну дитину перед початком роботи. Завдання вихованці знаходять відповідно до наліпки «свого» кольору. Для кожного місяця – свій колір.

Продуктивна діяльність дітей потребує врахування їх індивідуального розвитку та особливих талантів.

Вихователь створює середовище, в якому діти взаємодіють з малюнками, пазлами, іншими предметами. Головна мета – навчання із задоволенням.

Вихователь комунікує з кожним вихованцем, направляє його. Одночасно відбувається індивідуалізація навчального процесу в предметному середовищі, створеному дорослим.

Підсумкове заняття з логіко-математичного розвитку для дітей старшої групи на тему «Дванадцять місяців» .

Мета: закріпити назви частин доби, пів року, назв місяців; вправлятися у вирішенні прикладів, складанні задач за картинкою; рахувати в прямому і зворотному напрямку; вміння користуватися цифрами та знаками, виставляти предмети по величині; вміння порівнювати числа, користуватись знаками більше ($>$), менше ($<$), або дорівнює ($=$) між числами. Уточнити знання дітей щодо кількості місяців в календарному році. Розвинути пам'ять, логічне мислення, увагу, мовлення, позитивне ставлення до занять з математики, а також бажання працювати з іншими дітьми.

Обладнання: декорації у формі дерев (ялинок) різного розміру, столи для вирішення завдань, пластиковий різнокольоровий дім з ключами різного кольору, хмарки з цифрами і краплинки з прикладами; квітка, в якій серединка – це рік, а дванадцять пелюстків різного кольору – дванадцять місяців.

Матеріал: картки з прикладами, цифри, пазли (частин доби), пазли для складання пів року, картки-знаки ($>$), ($<$), ($=$), 3 шишки з цифрами та картки для складання задач, різнокольорові наліпки для кожної дитини.

I. Організація роботи.

До кімнати запрошують 12 дітей.

Вихователь: доброго ранку, діти! Фея Математика створила для вас цілу країну, але зла чаклунка її зачаклувала і не відпустить до нас поки ми не виконаємо шість завдань.

Вихователь: діти, ви б хотіли допомогти феї Математиці?

Діти: так!

Вихователь: ось у мене є чарівна паличка, я зараз змахну та в мить вас перетворю на дванадцять місяців.

Вихователь: ви готові, діти?

Діти: так!

Вихователь робить змах чарівною паличкою та каже: один, два, три дітей на місяців перетвори! Тепер ви дванадцять місяців і кожен місяць має свій колір смайлика.

Вихователь: зараз смайлики візьміть і до себе причепіть. Грудень – синій колір, січень – блакитний, лютий – білий, березень – салатний, квітень – зелений, травень – рожевий, червень – бузковий, липень червоний, серпень – фіолетовий, вересень – жовтий, жовтень – помаранчевий, листопад коричневий колір. А тепер місяці проходите, та знаходьте свої місця відповідно кольору смайлика. Всі знайшли місця і своє завдання? Тож почали!

II. Основна частина.

Вихователь: перше завдання у нас таке. Коли у всіх місяців в процесі виконання завдань вийде однакове число, ви потрапите до казкового лісу, де на вас чекатимуть інші завдання.

А тепер завдання: зимові місяці, у кожного є приклад на віднімання. Весняні місяці, у вас приклади на додавання. Літні місяці, вам треба скласти частини доби. Осінні місяці, вам треба скласти пори року. Готові, діти?

Діти: так!

Вихователь: Місяць грудень нам відповідає і свій приклад нам читає.

Місяць грудень: $10-6=4$.

Місяць січень: $8-4=4$.

Місяць лютий: $6-2=4$.

Вихователь: молодці. А тепер весняні місяці відповідають і свій приклад нам читають.

Місяць березень: $1+3=4$.

Місяць квітень: $2+2=4$.

Місяць травень: $4+0=4$.

Вихователь: молодці. Літні місяці, а що у вас вийшло? Бачу, частини доби. Місяць червень нам відповідає, скільки частин доби він знає?

Місяць червень: чотири.

Вихователь: місяць липень назви частини доби.

Місяць липень: ранок, день, вечір, ніч.

Вихователь: місяць серпень, а тепер до тебе питання. Яка була частина доби, коли ви сюди прийшли?

Місяць серпень: ранок.

Вихователь: Молодці! А тепер відповідають осінні місяці.

Вихователь: місяць вересень, а що ви склали?

Місяць вересень: пори року.

Вихователь: місяць жовтень, а скільки пір року ви знаєте?

Місяць жовтень: чотири.

Вихователь: місяць листопад, назви пори року.

Місяць листопад: зима, весна, літо, осінь.

Вихователь: молодці, місяці! Так яке одне число і цифра були спільними у всіх місяців?

Всі місяці: чотири!

Вихователь: вірно! Молодці. Отже, ви виконали перше завдання. Тепер ми з вами потрапимо до казкового лісу, в якому на нас чекають інші завдання.

Діти разом з вихователем вирушають до казкового лісу.

Вихователь: по лісочку ми пройдем, друге завдання найдем.

Вихователь: діти, другому завданні вам потрібно буде поставити між цифрами правильний математичний знак ($>$), ($<$), ($=$). Місяць грудень, ти почни, колір з завданням знайди і виконання нам скажи.

Місяць грудень підходить до столу, біля якого колір його смайлика співпадає з кольором завдання і ставить математичний знак.

Всі інші місяці теж так знаходять своє завдання за кольором свого смайлика.

Місяць грудень: $10=10$.

Місяць січень: $10>9$.

Місяць лютий: $9 < 10$.

Місяць березень: $6 < 7$.

Місяць квітень: $8 > 6$.

Місяць травень: $7 > 5$.

Місяць червень: $6 = 6$.

Місяць липень: $7 > 6$.

Місяць серпень: $5 > 4$.

Місяць березень: $4 > 3$.

Місяць жовтень: $2 > 1$.

Місяць листопад: $1 < 3$.

Вихователь: молодці, місяці! А що це ми знайшли? Це ж чарівні різнокольорові ключі. Зараз ми далі в ліс підем і казковий дім знайдем. Ось і третє завдання. Нам потрібно дверцята відчинити та по карточці скласти задачу, а потім – вирішити її. Місяць грудень, до домівки підійди і дверцята відчини. Візьми ключи такого ж кольору, як твій смайлик. Дістань карточку-завдання.

Місяць грудень двері відчиняє та по карточці задачу складає. 6 місяців з високим та достатнім рівнем виконують це завдання.

Місяць грудень: на дереві сиділи десять пташок, одна улетіла. Скільки на дереві залишилось пташок?

Вихователь: скільки пташок залишилось?

Місяць грудень: дев'ять.

Вихователь: вірно!

Місяць січень: вісім хлопчиків грають у футбол. Два хлопчики прибігли до них. Скільки хлопчиків тепер грають у футбол?

Вихователь: скільки хлопчиків грають у футбол?

Місяць січень: десять.

Вихователь: вірно!

Місяць лютий: було сім яблук на тарілці. Хлопчик взяв чотири яблука. Скільки залишилось яблук?

Вихователь: скільки яблук залишилось?

Місяць лютий: три.

Вихователь: вірно!

Місяць березень: на галявині гуляли п'ять їжачків, до них прибігли ще чотири. Скільки їжачків стало?

Вихователь: так скільки їжачків стало?

Місяць березень: дев'ять.

Вихователь: вірно!

Місяць квітень: було 6 горіхів. Прибігла білочка та з'їла два горіха. Скільки горішків залишилось?

Вихователь: скільки горішків залишилось?

Місяць квітень: чотири.

Вихователь: вірно!

Місяць травень: сім метеликів сиділи на квіточці, один метелик улетів. Скільки метеликів залишилось?

Вихователь: скільки метеликів залишилось?

Місяць травень: шість.

Вихователь: вірно! Ось ми і вирішили разом з вами 3 завдання. Давайте далі в ліс підем і четверте завдання знайдем. Як тут багато ялинок росте! Треба ялинки по висоті посадити. Місяць червень, допоможи – від нижчої до вищої ялинки розсади.

Місяць червень розкладає ялинки по висоті.

Вихователь: місяць липень, цифри під ялинками розклади та порахуй ялинки в прямому напрямку – до 10.

Місяць липень рахує ялинки: 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10.

Вихователь: а ти, місяць серпень, порахуй ялинки в зворотному напрямку.

Місяць серпень рахує ялинки: 10,9,8,7,6,5,4,3,2,1.

Вихователь: погляньте місяці, на тому місці, де були ялинки zostались шишки, та й не прості, а з цифрами.

Вихователь: місяць вересень, шишку підійми і цифру нам назви.

Місяць вересень: в мене шишка з цифрою п'ять.

Вихователь: отже, поклади під ялинку під цифрою п'ять.

Місяць вересень кладе шишку під ялинку з відповідною цифрою.

Вихователь: а тепер, місяць жовтень, цифру нам скажи.

Місяць жовтень: в мене шишка з цифрою три.

Вихователь: поклади під ялинку під номером три.

Місяць жовтень кладе шишку під ялинку з відповідною цифрою.

Вихователь: зосталась одна шишка. Місяць листопад, бери і цифру нам назви.

Місяць листопад: в мене шишка з цифрою два.

Вихователь: поклади під ялинку під номером два.

Місяць листопад кладе шишку під ялинку з відповідною цифрою.

Вихователь: ось ми із вами і виконали четверте завдання. Дітки, ви бачите, насунулись хмарки і полив дощ. Давайте з вами пограємо в гру, з якої хмаринки впала краплинка. Це наше буде п'яте завдання. Вам треба знайти свою краплинку відповідного кольору свого смайлика, вирішити приклад і хмаринці з відповіддю повернути.

На краплинках написані приклади, а на хмаринках – цифри-відповіді. Дитина вирішує приклад і повертає відповідній хмаринці з цифрою – краплинку.

Вихователь: місяці, ви всі краплинки свого кольору знайшли?

Місяці: так!

Вихователь: місяць грудень, починай і приклад нам прочитай.

Місяць грудень: $10-5=5$.

Вихователь: тож, з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць грудень: з хмаринки під номером «5».

Місяць грудень кладе краплинку біля хмаринки під номером «5».

Вихователь: місяць січень, починай і приклад нам прочитай.

Місяць січень: $9+1=10$.

Вихователь: з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць січень: з хмаринки під номером «10».

Місяць січень кладе краплинку біля хмаринки під номером «10».

Вихователь: місяць лютий, починай і приклад нам прочитай.

Місяць лютий: $8+1=9$.

Вихователь: тож з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць лютий: з хмаринки під номером «9».

Місяць лютий кладе краплинку біля хмаринки під номером «9».

Вихователь: місяць березень, починай і приклад нам прочитай.

Місяць березень: $7-1=6$.

Вихователь: тож, з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць березень: з хмаринки під номером «6».

Місяць березень кладе краплинку біля хмаринки під номером «6».

Вихователь: місяць квітень, починай і приклад нам прочитай.

Місяць квітень: $6+2=8$.

Вихователь: отже, з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць квітень: хмаринки під номером «8».

Місяць квітень, кладе краплинку біля хмаринки під номером 8.

Вихователь: місяць травень, починай і приклад нам прочитай.

Місяць травень: $5+2=7$.

Вихователь: отже, з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць травень: з хмаринки під номером «7».

Місяць травень кладе краплинку біля хмаринки під номером «7».

Вихователь: місяць червень, починай і приклад нам прочитай.

Місяць червень: $6-3=3$.

Вихователь: отже, з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць червень: з хмаринки під номером «3».

Місяць червень кладе краплинку біля хмаринки під номером «3».

Вихователь: місяць липень, починай і приклад нам прочитай.

Місяць липень: $6+1=7$.

Вихователь: отже, з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць липень: з хмаринки під номером «7».

Місяць липень кладе краплинку біля хмаринки під номером «7».

Вихователь: місяць серпень, починай і приклад нам прочитай.

Місяць серпень: $4+2=6$.

Вихователь: тож, з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць серпень: з хмаринки під номером «6».

Місяць серпень кладе краплинку біля хмаринки під номером «6».

Вихователь: місяць вересень, починай і приклад нам прочитай.

Місяць вересень: $5-1=4$.

Вихователь: отже, з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць вересень: з хмаринки під номером «4».

Місяць вересень кладе краплинку біля хмаринки під номером «4».

Вихователь: місяць жовтень, починай і приклад нам прочитай.

Місяць жовтень: $1+1=2$.

Вихователь: отже, з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць жовтень: з хмаринки під номером «2».

Місяць жовтень кладе краплинку біля хмаринки під номером «2».

Вихователь: місяць листопад, починай і приклад нам прочитай.

Місяць листопад: $4-3=1$.

Вихователь: тож, з якої хмаринки упала краплинка?

Місяць листопад: з хмаринки під номером «1».

Місяць листопад кладе краплинку біля хмаринки під номером «1».

Вихователь: дітки, ми з вами вирішили 5 завдання.

Вихователь: дощик вже пройшов, та піднявся сильний вітер. Він квітку чарівну зірвав та пелюстки розкидав. А ця квітка не проста – вона дуже чарівна. Серединка квітки – рік, а пелюстки – це дванадцять місяців. Потрібно, дітки, вам пелюстки свої знайти і викласти квітку, і тоді ми з вами виконаємо останнє завдання.

Вихователь: місяць грудень, розпочни – квітку чарівну склади.

Місяць грудень підходить і починає складати квітку згідно з кольору свого смайлика. Потім кожний місяць по черзі складає свою пелюстку згідно пори року та кольору свого смайлика. І складається квітка із 12 місяців – пелюстків різного кольору.

Вихователь: місяці, а тепер я хочу запропонувати всім вам встати навколо квітки, кожен біля своєї пелюстки. Місяці, скільки вас усіх?

Місяці:12.

Вихователь: отже, рік складається із 12 місяців!

III.Заключна частина.

Вихователь: ми з вами виконали 6 завдань. Місяці, а хто це до нас спішить?

Під музику П. Чайковського «Пори року» заходить дівчина – фея Математика.

Фея Математика: Добрий день усім, і дорослим і малим! Дякую вам, дванадцять місяців, за те, що ви мені допомогли, від чар чаклунки врятували і всі завдання виконали. Я хочу з вами потанцювати, звеселитись, у таночку покружитись.

Місяці танцюють разом з феєю Математикою біля чарівної квітки під музику Чайковського «Пори року».

Музика затихає.

Вихователь: діти, як гарно ми з вами провели час! Але потрібно повертатися додому. Зараз чарівною паличкою змахну, вас в дітей перетворю і додому поверну.

2.2. Методичні рекомендації для формування індивідуального освітнього середовища дитини передшкільного віку

Системність, логічна послідовність, різноманітність та цілісність навчального процесу, включаючи програмові освітні завдання, вибір змісту, методів, прийомів та засобів реалізації, досягається завдяки впровадженню в

практику роботи дошкільних навчальних закладів різноманітних форм занять. Ці форми можуть бути спрямовані на різні аспекти освітньої роботи, мати різні цілі, і визначатися різними способами організації дітей та використанням різних методів, прийомів та засобів навчання.

Заняття можна розділити за такими напрямками: мовленнєвий розвиток, ознайомлення з основами грамоти, вивчення навколишнього світу і природи, формування елементарних математичних навичок, образотворча діяльність (малювання, ліплення, аплікація, конструювання), фізична культура, музичне виховання та інші. Ця структура відповідає ключовим компонентам дошкільної освіти в Україні, хоча вона сама по собі не є офіційно визначеною в документах.

Доцільно виокремити основні види занять відповідно їх специфіки:

- фізичний розвиток та валеологічне виховання;
- розвиток пізнавальної активності, який охоплює ознайомлення з навколишнім середовищем та логіко-математичні компетенції;
- мовленнєвий розвиток (включаючи навчання основам грамоти);
- з художньо-естетичного розвитку (включаючи образотворчу, музичну діяльність та інші напрямки).

Можливі й інші класифікації, але це впливає на сутність формування індивідуального освітнього простору дитини [13, с. 83].

З урахуванням спрямованості змісту навчання можна виділити два типи занять: односпрямовані або предметні (фокусуються на конкретній галузі знань в межах певного виду діяльності, сприяючи системному та послідовному формуванню знань, вмінь та навичок в окремих сферах пізнання), а також формуванню ставлення, оцінки та інтересів. Ці знання та навички потім стають основою для самостійної діяльності дитини та розвитку її життєвої компетентності.

Другий тип – це різноспрямовані або міжпредметні заняття, в яких поєднуються різні галузі знань і види діяльності. Вони мають інтегрований або

комплексний характер і дозволяють елементам одного виду діяльності та змісту напрямку взаємодіяти між собою. В інтегрованих заняттях це взаємопроникнення, а в комплексних заняттях – їх поєднання та чергування.

За дидактичними цілями існують такі види занять:

- для введення нової інформації та розвитку нових навичок;
- для закріплення раніше зробити знань і вмінь;
- систематизації накопиченого досвіду;
- комбіновані заняття об'єднують введення нової інформації та розвиток нових навичок з повторенням, закріпленням, систематизацією і практичним застосуванням набутих знань та навичок.
- підсумково-контрольні заняття, які можуть проводитися періодично в кінці певного періоду (наприклад, кварталу, півріччя або року) або після вивчення конкретної теми в роботі з дітьми (якщо застосовується тематичний підхід до планування і впровадження програмного матеріалу). Головною метою таких занять є оцінка ефективності навчально-розвивального процесу, визначення рівня компетентності дітей у різних видах діяльності і галузях знань. Це включає в себе оцінку інтересів, ставлення, особистісних якостей, знань, навичок та умінь, які діти проявляють під час таких занять.

Підсумково-контрольні заняття можуть бути як комплексними або інтегрованими, так і спеціалізованими залежно від цілей і завдань. Важливо враховувати, що на таких заняттях не слід створювати атмосферу екзамену або строгого контролю, яка може обмежувати дітей у вияві ініціативи. Замість цього, найкраще застосовувати активні практичні методи, ігрові прийоми та ситуації, що сприяють спонтанності, вибору, експериментуванню та пошуку.

Підсумкові заняття можуть бути організовані у формі ігор, вікторин, конкурсів, турнірів та інших ігрових активностей. Такі форми дозволяють дітям

продемонструвати свої досягнення в процесі розвитку та навчання під час цікавих та активних занять [17, с. 97].

За способом організації дітей заняття бувають:

- фронтальні (загально-групові) заняття, які проводяться одночасно для всієї групи дітей;
- підгрупові (групові) заняття, на яких дітей розподіляють у групи від 8 до 15 осіб, враховуючи їхні інтереси, ситуативні бажання, здібності та інші особисті та об'єктивні фактори;
- індивідуально-підгрупові (індивідуально-групові) заняття, на яких діти об'єднуються у групи розміром від 4 до 8 осіб, що дозволяє застосовувати диференційований та індивідуальний підходи;
- індивідуальні заняття, які проводяться окремо з кожною дитиною (по одній) або з невеликими підгрупами від 2 до 4 дітей, які часто об'єднуються для спільної індивідуальної навчально-розвивальної роботи, враховуючи схожість необхідних освітніх впливів [2, с. 59].

Індивідуальні заняття з різних змістових напрямів є особливо важливими для груп дітей молодшого віку; «новачків», які проходять адаптаційний період у групі; дітей, які повернулися до дитячого садка після тривалої відсутності; дітей з вадами розвитку, а також дітей, які потребують особливої педагогічної уваги (включаючи обдарованих дітей).

Виокремлюються різноманітні види занять в залежності від того, як комбінуються та використовуються методи, прийоми та засоби навчання:

- комбіновані заняття використовують поєднання наочних, словесних, практичних методів та прийомів, різних засобів навчання, таких як вправи, ігри, іграшки, предмети, ілюстративні матеріали, літературні та музичні твори тощо. Особливості їх використання залежать від віку дітей, цілей заняття і змісту, а

також конкретної групи дітей. Комбіновані заняття можуть проводитися для будь-якої стадії розвитку;

- ігрові та сюжетно-ігрові заняття використовують спеціально підібрані ігри (дидактичні, рухливі, ігри-театралізації, драматизації, конструкційно-будівельні тощо) або ігрові вправи, які об'єднуються спільною темою чи сюжетною лінією. Послідовність ігор визначається їхнім змістом та методичними закономірностями побудови заняття з пізнавального, фізичного, мовленнєвого, соціально-морального розвитку та інших ліній. Сюжетно-ігрові заняття характеризуються насиченістю ігровими ситуаціями та ігровими прийомами подачі, закріплення, узагальнення програмового матеріалу (Додаток Г);

- домінантні заняття визначаються певними засобами розвитку, навчання і виховання, або видами діяльності, які переважають на занятті і відповідають основним завданням [14, с. 129].

Різноманітність видів занять надає можливість педагогам створювати численні комбінації різних елементів і розробляти на їх основі різноманітні способи проведення організованого навчання дошкільників. Ці заняття відрізняються від шкільних уроків, оскільки вони не обмежені шаблонами, і можуть бути гнучко адаптовані до конкретного віку дітей, складу групи, індивідуальних вподобань і здібностей вихованців, а також враховувати предметне, природне та соціальне середовище, створене в конкретному дошкільному закладі.

Вони також можуть бути відповідні пріоритетним завданням освітньої роботи з дітьми, як це визначено в Державній базовій програмі. Основним завданням педагогів дошкільних навчальних закладів є креативне застосування свого теоретичного, методичного та практичного досвіду для надання навчання нестандартного і цікавого характеру [33, с. 61].

З огляду на дошкільний період, організована трудова діяльність у дітей має суттєвий вплив на їх розвиток і виховання, хоча її важливість у суспільстві визнається лише у дорослому житті. Дошкільники з інтересом долучаються до трудової діяльності з низки причин: бажання бути самостійними, яке проявляється вже у трирічному віці, а також зацікавленість в дорослому житті, зокрема – професійній діяльності. Саме такий інтерес підштовхує до наслідування дорослих шляхом трудової діяльності і надає мотивацію для досягання позитивних результатів.

Організована трудова діяльність дітей дошкільного віку сприяє створенню у них елементарної готовності до праці. Ця готовність проявляється у позитивному ставленні до завдань, які діти отримують або обирають самостійно, у їхньому інтересі до цих завдань та бажанні досягти успіху в процесі їх виконання.

Цей аспект роботи з дошкільниками особливо актуальний у зв'язку з їх підготовкою до систематичного навчання в школі та введенням обов'язкової дошкільної освіти для дітей віком 5-6 років.

Організації дитячої праці в дошкільному навчальному закладі передбачає врахування педагогом індивідуальних особливостей кожного вихованця. особливості. Дитяча праця є може бути елементом гри – виникати з ігрових потреб, мати різні ігрові стимулами, більше спрямовані на процес, а не на результат. Поступово систематичне залучення дітей до різних видів трудової діяльності набуває самостійного значення, відокремлюючись від гри.

Трудова діяльність – це перший крок у випробуванні своїх можливостей і навичок, який дозволяє дітям вчитися практичним навичкам. Вона допомагає їм розуміти важливість праці для родини та спільноти, встановлювати відносини відповідальності та взаємозалежності, формує почуття працелюбності, радості від корисної діяльності. Крім того, вона надає можливість виявляти емпатію, проявляти ініціативу, наполегливість, самоконтроль та інші важливі якості.

Організація трудової діяльності в дошкільному навчальному закладі спрямована на досягнення різних педагогічних цілей, які включають в себе пізнавальний, соціально-моральний, емоційно-ціннісний, мовленнєвий, фізичний, та креативний розвиток дітей. Сутності таких цілей полягає в наступному:

- ознайомленні з працею дорослих, що допомагає дітям зрозуміти, як виглядає та відбувається робота людей навколо них;
- формуванні уявлень про соціальну важливість праці, що сприяє розумінню важливості трудової діяльності для суспільства;
- вихованні інтересу та поваги до праці інших людей, а також бажанні допомагати іншим;
- створенні мотиваційної готовності до трудових зусиль, що підтримує бажання дітей брати участь у праці;
- формуванні елементарних трудових умінь і навичок, що сприяють розвитку практичних навичок;
- стимулюванні творчого застосування знань та навичок у реальних життєвих ситуаціях;
- збагаченню досвіду соціальної комунікації під час організованої та самостійної трудової діяльності;
- вдосконаленні життєво важливих рухів, розвитку фізичних якостей та інших аспектів розвитку дітей.

Саме така робота допомагає створити багатогранний підхід до навчання та розвитку дітей в дошкільному віці через трудову діяльність [22, с. 75]. Для досягнення навчальних цілей, педагоги дошкільного навчального закладу систематично включають дітей до різних видів праці:

- праця на природі;
- самообслуговування;
- ручна праця;
- господарсько-побутова.

Зазначені види організованої трудової діяльності реалізуються у таких організаційних формах освітньої роботи:

- колективна праця;
- трудові доручення;
- чергування.

На різних етапах розвитку дітей пропонуються завдання, які містять зазначені елементи. Завдання формулюються вихователями і можуть бути різного роду: простими чи складними; їх кількість може відрізнятися для індивідуальної роботи або роботи в групі. Також завдання можуть відрізнятися хронологічними рамками і бути короткотривалими, епізодичними або тривалими [18, с. 94].

Чергування є більш складною формою організації праці, і воно впроваджується з 5-річного віку дітей. З урахуванням їх вікових та індивідуальних можливостей діти поступово залучаються до чергувань у різних ситуаціях, таких як робота в куточку живої природи, під час занять, прийому їжі, гри в ігрових зонах тощо.

На початковому етапі чергування організовується як коло обов'язків, визначених педагогом. Діти навчаються спільно виконувати завдання. Поступово дітей навчають самостійно домовлятися про розподіл обов'язків і нести спільну відповідальність за результати своєї діяльності.

Колективна праця для старших дошкільників організовується 1-2 рази на тиждень і частіше використовується для господарсько-побутових справ, мистецьких проектів та роботи на природі. Діти можуть бути залучені до колективної роботи як усією групою, так і в міні-групах. При цьому важливо враховувати індивідуальні особливості дітей при формуванні цих груп. Наприклад, активних дітей можна об'єднувати з однолітками, які мають низький рівень соціальної взаємодії. У змішаних за віком групах старших і молодших дошкільників можна залучити молодших дітей для обміну життєвим досвідом обох вікових груп.

Організація трудової діяльності дітей проводиться в зручний для них час: вранці та ввечері, під час прогулянок, перед і після прийому їжі, між різними режимними процесами і під час вільного часу.

Вихователь спрямовує свої зусилля на формування в дітей відповідного рівня виконавської дисципліни і навичок виконання різних завдань. Він розпочинає цей процес з самого молодшого дошкільного віку, намагаючись надати дітям належну мотивацію до праці, демонструє приклади правильного виконання основних дій і користування інструментами, пояснює послідовність необхідних дій. Він також сприяє об'єднанню дітей для спільного виконання завдань та розподілу обов'язків, надає підтримку кожній дитині, висловлюючи заохочення та підтримку, в тому числі перед іншими дітьми чи батьками; надає корисні поради в разі потреби [35, с. 83].

Для старших дошкільників важливо поступово розвивати навички самоорганізації та самоконтролю. З цією метою вихователь спонукає дітей використовувати використання їх власний досвід, допомагаючи розуміти важливість завдань, які вони виконують. Обираються оптимальні методи для виконання завдань і забезпечують дітей необхідними матеріалами для роботи.

В процесі оцінки результатів дитячої праці важливо наголошувати на якісно виконаній роботі, яка приносить користь як іншим людям, так і самим

виконавцям. При цьому необхідно враховувати ситуації, коли через необережність дитини може статися шкода іншим. Це допоможе уникнути подібних помилок у майбутньому, оскільки діти, переживши неприємні відчуття внаслідок своєї недбалості, будуть більш обережні та відповідальні в майбутньому.

Використання різних видів і форм організованої трудової діяльності з раннього дитинства сприяє розвитку стійкого інтересу та потреби в продуктивній діяльності. Цей процес є фундаментом для усвідомленого наповнення їхнього життя змістовною, особистісно і суспільно корисною трудовою діяльністю.

Згідно з чинною Державною базовою програмою, слід прагнути не обмежувати життя дітей лише організованою діяльністю, а натомість спрямовувати їх на наповнення власного життя цікавою та значущою самостійною діяльністю, яка відбувається протягом кожного дня. Діти мають право обирати місце, час, тривалість, співпрацю з іншими та методи власної діяльності за власним бажанням.

Особистісна траєкторія життя дитини дошкільного віку неможлива без визнання її суб'єктом власного життя. Це передбачає розвиток її самосвідомості, здатності до самостійності та самовираження, а також активності і творчості. Для найповнішого вираження цього суб'єктивного аспекту життя дитини, найбільше сприяє діяльнісний підхід та вільний вибір діяльності, розвиток якої потребує певних умов.

Вільна самодіяльність – це специфічний спосіб організації життєдіяльності дітей, який розвивається в періоди, коли вони не зайняті організованою освітньою роботою (наприклад, під час ранкових і вечірніх годин, на прогулянках тощо). Зазвичай це ініціативна діяльність, яка виникає від дітей, і в якій вони самостійно визначають мету, завдання, методи та плани її

виконання. Вона також сприяє розвитку самоконтролю, самоаналізу та самооцінки [21, с. 94].

Потреба у вільній діяльності зумовлена бажанням дошкільників влаштувати своє життя, мати можливість самостійного рішення та контролю над власними діями. Вона також дає дітям можливість закріпити свій досвід, випробувати себе в нових видах діяльності, а також знайти внутрішню мотивацію для творчості.

Організаційні форми такої самостійної діяльності можуть бути різними і включати в себе ігрову, пізнавальну, трудову, художню, комунікативно-мовленнєву, рухову діяльність.

Один з основних аспектів цієї самостійної діяльності полягає в тому, що діти навчаються організовувати свій вільний час. Розвивається самостійність, ініціативність, творчість та інші важливі особистісні якості, і з часом вона стає дедалі більш організованою і складною, відповідаючи рівню розвитку дітей.

Рівень самостійної діяльності залежать від низки факторів:

- рівня досвіду дітей у конкретній сфері діяльності та їх загальна життєва компетентність;
- якості розвивального оточуючого середовища, включаючи предметно-ігрове, природне та соціальне середовище, і урахування внутрішнього «Я» кожного вихованця;
- компетентного та ефективного керівництва, здійснюваного дорослими [30, с. 73].

Життєва компетентність і досвід дітей в певних видах діяльності є фундаментом для розвитку самостійної активності. Це допомагає вчасно та ефективно задовольняти свої потреби, інтереси, прагнення, використовуючи власні здібності. Важливою складовою є різноманітні життєві враження, які

залишають позитивний емоційний слід у свідомості дітей. Ці враження дозволяють дітям створювати аналогічні ситуації та взаємовідносини, моделювати їх у власній діяльності і використовувати запозичені приклади поведінки і способи досягнення цілей.

Важливо пам'ятати, що негативні емоції, враження від подій та оточуючого середовища також можуть суттєво впливати на свідомість дітей, а й відтак – на їх самостійну діяльність. Тому важливо наповнювати дитяче середовище позитивними емоціями, а також вчасно реагувати на негативні аспекти роботи: вирішувати конфлікти і надавати дітям приклади гідної поведінки для наслідування.

Дитяча життєва компетентність формується через різноманітний досвід, такий як ігровий, творчий, досвід спілкування та експериментування. Найкращі умови для цього створюються у різних формах організованої діяльності, де вчитель відіграє ключову роль. Тому важливо наголошувати не лише на навчально-пізнавальних заняттях, але і на інших формах роботи, таких як спостереження, екскурсії, бесіди, різноманітні ігри, індивідуальна та групова робота, організація дослідів, чергування, колективна праця, домашні справи та інше.

Діти, які не мають підготовки до певної діяльності, можуть поставати перед труднощами у заповненні свого дозвілля, навіть якщо вони мають іграшок. Відсутність спеціальних знань, базових навичок і недостатні навички самоорганізації можуть перешкоджати самореалізації дітей. Самостійність у виборі планів та завдань, підготовка необхідного обладнання, уміння домовлятися та співпрацювати з іншими, аналізувати результати, мотивувати власні оцінки та планувати майбутнє – це важливі аспекти формування життєвої компетентності.

Добре обладнане предметно-ігрове середовище відіграє важливу роль у створенні сприятливих умов для вільної діяльності дітей. Воно не лише служить

базою для їхньої творчої активності, але й стимулює та надихає їх на самостійні заняття. Відповідно до віку дітей, доступність іграшок, спортивного обладнання, матеріалів для різноманітних видів творчості та інвентарю для роботи, а також їх зручне розташування в групових приміщеннях та на ігрових майданчиках є важливими. Це сприяє їхньому розвитку та допомагає у виборі діяльності, підтримує творчість та допомагає уникнути конфліктів.

Соціальне оточення та можливість спілкування з іншими дітьми та дорослими є також важливою частиною розвивального середовища для дитячої самостійної діяльності. З часом дитина відчуває потребу в товаришах для гри, співрозмовниках для обговорення вражень та партнерах для спільних справ. Навіть діти, які схильні до колективної діяльності, можуть іноді бажати провести час наодинці, щоб зайнятися своєю справою.

Відносини, які базуються на довірі та особистих контактах з дорослими, такими як персонал дошкільного закладу та батьки, мають значний вплив на соціальне оточення дітей та визначають зміст і рівень їхньої самостійної діяльності. Позитивний розвиток таких відносин сприяє формуванню базових якостей особистості, таких як самостійність, відповідальність, креативність, самоконтроль, справедливість, розсудливість, людяність та інші, які є необхідними для самореалізації дитини в її вільній діяльності.

При створенні розвивального простору для самостійної діяльності дітей важливо враховувати внутрішнє «Я» дитини та її сприйняття зовнішнього «Я». Ці аспекти визначають вплив дитини на саму себе та її можливість для саморозвитку. У вільній діяльності це самовиявлення дитячої особистості є найбільш імовірним і може бути як позитивним, так і негативним. Тому важливо, щоб дорослий був уважним та спрямовував це самовиявлення на позитивні прояви активності, самодисципліни, комунікації та моральної поведінки, задовольняючи потребу особистості в визнанні, вираженні емоцій та розвитку навичок управління ними.

Без участі дорослого неможливо забезпечити належний рівень самостійної діяльності дошкільників і досягти її змістовності. Тому вихователь є фактичним керівником цієї діяльності. Виділяють два види керівництва вільною діяльністю дітей: пряме (безпосереднє) та непряме.

Пряме керівництво застосовується під час самостійної діяльності дітей і передбачає використання певних прийомів з метою:

- допомогти дітям обирати вид діяльності, який відповідає їхнім вподобанням, настрою та конкретній ситуації;
- надати поради щодо вибору зручного місця для самостійних занять, обрання необхідних атрибутів, іграшок, приладдя і обладнання з урахуванням індивідуальних бажань, інтересів та потреб різних дітей, щоб уникнути конфліктів;
- допомогти встановити раціональний порядок виконання завдань та творчих задумів при необхідності;
- сприяти об'єднанню дітей для спільної діяльності, коли їхні бажання збігаються, і розмішувати їх роздільно у просторі та часі, якщо існує потенційна загроза конфліктів;
- вносити періодичні зміни до змісту обраної діяльності та різноманітності способів виконання;
- спрямовувати дітей на об'єктивну самооцінку та визначення можливостей для подальшого розвитку обраної справи в майбутньому;
- забезпечувати оптимальні фізичні та психічні навантаження на дітей, чергуючи їх з періодами відпочинку, та мотивувати проведення зміни статичних та динамічних занять, а також видів діяльності і т. д.

При здійсненні безпосереднього керівництва вільною діяльністю важливо уникати надмірної опіки над дітьми, частих втручань у їх дії. Натомість потрібно надавати дітям більше можливостей для самостійності, виявлення власної активності і креативності, не обмежуючи їхню ініціативу. Важливо пам'ятати, що «рушієм розвитку завжди була, є і залишається самоактивність дошкільника, його творчий, а не репродуктивний характер» (за Коментарем до Базового компонента дошкільної освіти України) [1, с. 76].

Керівництво дитячою самостійною діяльністю з боку вихователя відбувається поза межами активного процесу самої діяльності завдяки ряду чинників, що створюють сприятливі умови для виникнення цього процесу, а саме:

- систематична робота над накопиченням різноманітних вражень про навколишнє середовище, засвоєння знань, умінь, навичок, а також формування позитивних ставлень до оточуючого світу та самого себе в процесі організованої діяльності в дошкільному закладі, вдома та за його межами;
- розумне облаштування розвивального природного і предметно-ігрового середовища, яке наповнює самостійні заняття різними видами діяльності, приваблює та зацікавлює дітей, стимулює їхню фантазію. Також важлива організація соціального простору, оскільки він забезпечує взаємодію дітей різного віку;
- регулярна зміна розвивального середовища через додавання нових компонентів: іграшок, рослин, дидактичних матеріалів тощо. Це має сприяти вибору дітьми різних видів активності та задовольняти потреби різних дітей у різних видах діяльності.

Якщо опосередковане (непряме) спрямування самостійною дитячою діяльністю залишається актуальним протягом всього дошкільного періоду, то безпосереднє (пряме) керівництво переважає на ранніх та молодших етапах

дошкільного віку. Проте на старшому дошкільному етапі, за умови роботи щодо організації самостійної діяльності дітей, прийоми прямого керівництва використовуються меншою мірою, в залежності від конкретних обставин.

Вихователь не повинен дозволяти безконтрольну діяльність дітей. Натомість необхідно дбати про те, щоб ця діяльність була належного рівня, відповідала віку та індивідуальним здібностям дітей. Вихователь повинен бути спостережливим з метою вчасного виявлення особливих здібностей вихованців. Таким чином, спільна діяльність дорослого і дитини в дошкільному навчальному закладі повинна мати чіткі задачі, враховувати вік, рівень розвитку, а також інтелектуальні, естетичні, соціальні та комунікативні потреби.

Таке збалансоване поєднання організованої, ініційованої дорослими діяльності та самостійної, вільної діяльності дітей сприяє розвитку компетентності в дошкільній освіті та формуванню соціального образу дошкільника як результату впливу освітньої системи на перехід між старшим дошкільним та молодшим шкільним віком.

Висновки до другого розділу

В процесі вивчення та формуванні індивідуального освітнього середовища для дітей передшкільного віку важливу роль відіграє надання конкретних інструментів і методик для батьків і педагогів з метою забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини та розвитку її потенціалу.

Методичні рекомендації наголошують на важливості діагностики та визначення індивідуальних потреб і здібностей кожної дитини. Вони розкривають різні методи оцінки розвитку, включаючи спостереження, тестування та інші педагогічні інструменти, що допомагають визначити сильні та слабкі сторони дитини.

Методичні рекомендації розглядають питання створення сприятливого освітнього середовища. Вони надають поради щодо організації простору, використання матеріалів і ресурсів, а також планування занять, які враховують індивідуальні особливості дітей.

Також важливим аспектом є рекомендації з планування та ведення індивідуальних програм розвитку для кожної дитини. Ці програми мають бути гнучкими та адаптованими до потреб та рівня розвитку конкретної дитини. Вони повинні містити різні види діяльності, направлені на всебічний розвиток дошкільників.

Важливим є залучення батьків до формування індивідуального освітнього середовища дитини. Батьки мають бути поінформовані та залучені до процесу прийняття рішень щодо освіти та виховання своєї дитини.

ВИСНОВКИ

В процесі написання кваліфікаційної роботи було проведено аналіз теоретичних основ та практичного досвіду формування індивідуального освітнього середовища для дітей віком до шести років. У роботі було розкрито важливі аспекти розвитку та виховання дітей передшкільного віку і надано методичні рекомендації для створення індивідуального підходу до кожної дитини.

Узагальнення проведеного дослідження теоретичних засад та практичного досвіду формування індивідуального освітнього середовища дітей передшкільного віку дозволило сформулювати наступні висновки.

У першому розділі було розглянуто основні теоретичні підходи до формування індивідуального освітнього середовища та підкреслено важливість індивідуального підходу в дошкільній освіті. Крім того, було здійснено дослідження теоретичних основ сутності освітнього середовища як психолого-педагогічної категорії, яке показало, що під «освітнім середовищем» розуміють простір, з яким вона постійно взаємодіє.

Поняття «освітнє середовище» використовується в наукових публікаціях, присвячених проблематиці освітнього розвитку. Однак немає чіткого визначення поняття «освітнє середовище», і дослідники інтерпретують його в широкому сенсі, як середовище суб'єкта освіти і навчання під час його діяльності. Освітнє середовище розуміється як сукупність історично сформованих факторів та умов, як підсистема соціокультурного середовища, а також спеціально організованих освітніх умов для індивідуального розвитку дитини.

У сучасному світі освітнє середовище повинно пристосовуватися до змін у суспільстві і долати розбіжності між сформованими стереотипами мислення та діяльності та новими умовами життя, характерними для сучасного суспільства. Освіта має стати ефективним інструментом для формування

відкритого громадянського суспільства, в якому особистість і держава розглядаються як рівноправні учасники соціальних процесів.

Слід зазначити, що поняття «освітній простір» і «освітнє середовище» подібні між собою, оскільки вони є частиною соціокультурної сфери, яка охоплює як державний рівень, так і рівень діяльності пересічних громадян. Індивідуальне освітнє середовище фактично ідентичне індивідуальній освітній сфері та існує лише в умовах наповнення навчально-виховного процесу відповідно до цілей і завдань, визначених конкретною системою освіти.

Другий розділ містить відомості про методичні рекомендації щодо формування індивідуального освітнього середовища. Зазначається, що освітній процес повинен включати різноманітні види діяльності, які відповідають віковим особливостям дітей. Вихователям необхідно володіти різноманітними методами, засобами, організаційними формами і прийомами взаємодії з дітьми. Діяльність дітей повинна включати як організовану, так і самостійну та вільну активність, продуману та збалансовану з педагогічної точки зору.

В рамках особистісно-орієнтованого підходу до освіти дошкільників важливо відмовитися від жорсткої регламентації та надмірної формалізації навчально-виховної діяльності дітей дошкільного віку. Однак це не означає відмову від організованих занять як таких. Вони мають застосовуватись раціонально та гнучко, не обмежуючи дітей у часі та просторі.

З огляду на весь дошкільний період, організована трудова діяльність у дітей має суттєвий вплив на їх розвиток і виховання (хоча її важливість у суспільстві визнається лише у дорослому житті). Дошкільники зацікавлені в трудовій діяльності праці з кількох причин: бажання бути самостійними (яке проявляється вже у трьохрічного віці), а також цікавість в дорослому житті і праці, готовність до наслідування та бажання досягти позитивних результатів у своїй діяльності.

В процесі створення індивідуального освітнього середовища для розвитку самостійної діяльності дітей важливо враховувати їх внутрішнє «Я», сприймати його та поважати його. У вільній діяльності самовиявлення дитячої особистості може бути як позитивним, так і негативним. Тому важливо, щоб дорослий був уважним і спрямовував це самовиявлення на позитивні прояви активності, самодисципліни, комунікації та моральної поведінки, задовольняючи потребу маленької особистості у визнанні, вираженні емоцій та розвитку навичок управління ними.

Надано приклад розробки підсумкового заняття з логіко-математичного розвитку для дітей старшої групи «Дванадцять місяців», який унаочнює практичне формування індивідуального освітнього середовища дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ, Видавництво, 2021. 37 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
3. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
4. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля». Тернопіль: Мандрівець, 2017. 264 с.
5. Богославська Я. Є. Соціалізація як показник особистісної зрілості дошкільника. URL:
<http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/823/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf#page=107>
6. Богуш А. М. Комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів «Світ дитинства». Тернопіль: Мандрівець, 2019. 201 с.
7. Богуш А. М. Підготовка дітей до школи у вимірі дошкільної зрілості. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 187 с.
8. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості. Суми: Еллада, 2012. 608 с.
9. Гоян І. М. Психодіагностичний, психокорекційний і розвивально-виховний практикум у дитячому садку, навч. посіб. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2010. 588 с.
10. Гріньова О.М., Терещенко Л.А. Дитяча психодіагностика, навчально-методичний посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 227 с.
11. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль: Мандрівець, 2023. 144 с.

12. Каплуновська О. М. Добрі справи, гарні вчинки. Духовно-моральне виховання дошкільнят. Старший дошкільний вік. Харків: «Ранок», 2017. 144 с.
13. Киричук О. В. Розвиток і самореалізація особистості в умовах освітнього закладу. Рідна школа. 2002. № 5. С. 28–30.
14. Кононко О. Л. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2-х ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років. Київ: ТОВ МЦФЕР-Україна, 2019. 452 с.
15. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: ранній та молодший вік. Харків: «Ранок», 2017. 160 с.
16. Крутій К. Л. Дитина в дошкільні роки: комплексна додаткова освітня програма. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. 160 с.
17. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу, монографія. Концепції, проектування, технології створення. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2009. 320 с.
18. Лавренко С. О. Наступність дошкільної та початкової освіти у вимірах сьогодення: здобутки та перспективи. Інноваційна педагогіка: науковий журнал. 2019. Вип. 16. Т. 2. С. 23–26. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/2928>
19. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ: Шкільний світ, 2006. 128 с.
20. Луценко І.О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись. Київ: Світич, 2008. 156 с.
21. Огнев'юк В. О. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина». Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2020. 304 с.
22. Панок В. Г. Становлення психологічної служби системи освіти в контекстів суспільних трансформацій в Україні. Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди : Психологія. Харків : ХНПУ, 2018. Вип. 58. С. 8–24.

23. Педагогіка дітей раннього віку, навчально-методичний посібник. Умань: друкарня, 2012. 149 с.
24. Піроженко Т. О. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Тернопіль: Мандрівець, 2019. 104 с.
25. Піроженко Т. О., Карабаєва І. І., Ладивір С. О. Прийняття дитиною цінностей: посібник. Київ, 2018. 240 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/710123/1/Прийняття%20д.%20ц.%202018.pdf>
26. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник. Київ: «Академвидав», 2015. 448 с.
27. Про дошкільну освіту. Закон України № 2628-III від 11.07.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.
28. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
29. Рейпольська О. Д., Гудим І. М., Зайцева, Л. І., Луценко І. В., Луценко В. О., Цветкова Г. Г. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування : навч.-метод. посібник. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 222 с.
30. Сарапулова Є. Г. Формування оптимальної самооцінки як передумова становлення активної життєвої позиції особистості. Інноваційна система виховної роботи на основі продукування соціального розвитку особистості, матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 1-2 березня 2001 р. Луцьк, 2001. С. 116–122.
31. Сіренко А. Є. Формуємо впевнену особистість дошкільника. Програма для дітей старшого дошкільного віку щодо формування впевненості у собі. Черкаси, 2018. 48 с.

32. Скрипченко О. В. та ін. Вікова та педагогічна психологія, навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Каравела, 2012. 400 с.
33. Стадник Г. О. Вивчення пізнавальної активності дітей. Дошкільне виховання. 1992. № 9. С. 6–8.
34. Тарасенко Г. Середовищний підхід до виховання дітей: аспект інноватики. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. Вип. 3. С. 8–15.
35. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2006. 559 с.